

Rådet for
Den Europæiske Union

Bruxelles, den 20. juni 2016
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

RESULTAT AF DRØFTELSENE

fra:	Generalsekretariatet for Rådet
dato:	20. juni 2016
til:	Delegationerne
Tidl. dok. nr.:	10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338 FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513
Vedr.:	EU's årsberetning om menneskerettigheder og demokrati i verden i 2015 – Tematisk del

Vedlagt følger til delegationerne EU's årsberetning om menneskerettigheder og demokrati i verden i 2015 – Tematisk del, der blev vedtaget af Rådet på 3477. samling den 20. juni 2016.

**EU'S ÅRSBERETNING
OM MENNESKERETTIGHEDER OG DEMOKRATI
I VERDEN I 2015**

Tematisk del

(Rådet for Udenrigsanliggender, den 20. juni 2016)

Indhold

Indhold	2
1. Indledning	3
2. EU's menneskerettighedstilgang til konflikter og kriser	11
3. Håndtering af de vigtigste menneskerettigheds- og demokratiudfordringer	22
4. Menneskerettighederne i alle EU's eksterne politikker	48

1. Indledning

I lyset af ustabilitet og konflikter i Mellemøsten og dele af Asien og Afrika, den deraf følgende migrationskrise og gentagne terrorangreb mod civile har 2015 har været et år med usædvanlig store udfordringer for Den Europæiske Union og det internationale samfund som helhed. ISIL/Da'esh spredte sig til dele af Syrien og Irak og begik masseforbrydelser og angreb på menneskerettighederne, som især var rettet mod minoritetsgrupper. I mange andre dele af verden blev der observeret alvorlige krænkelse af menneskerettighederne og en foruroligende tendens til chikane og angreb mod aktivister og civilsamfundet.

EU vedtog i 2015 EU's nye **handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati (2015-2019)**¹, der beskriver EU's prioriteter og strategi for de kommende fem år. Formålet med denne handlingsplan er at fortsætte med at gennemføre den **strategiske ramme for menneskerettigheder og demokrati fra 2012**² med en fleksibilitet, der er tilstrækkelig til, at der kan reageres på nye udfordringer. Den sigter også mod bedre at tage fat på spørgsmål gennem målrettede tiltag og en systematisk og koordineret anvendelse af alle EU's instrumenter, navnlig EU-retningslinjer, værktøjssæt og andre vedtagne holdninger, og de forskellige eksterne finansieringsinstrumenter, navnlig det europæiske instrument for demokrati og menneskerettigheder. Handlingsplanen blev udarbejdet på grundlag af den fælles meddelelse "Menneskerettigheder skal fortsat stå højt på EU's dagsorden"³, som blev forelagt af den højtstående repræsentant og Europa-Kommissionen.

¹ *EU's handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati:*
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Den nye handlingsplan er inddelt i **fem kapitler: I.** Fremme af lokale aktørers ejerskab **II.** Håndtering af menneskerettighedsudfordringer **III.** Sikring af en helhedstilgang til konflikter og kriser for så vidt angår menneskerettigheder **IV.** Fremme af sammenhæng og konsistens og **V.** En mere effektiv EU-politik til støtte for menneskerettigheder og demokrati.

² Rådet for Den Europæiske Union, *EU's strategiske ramme og handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati*, 11737/12, 25. juni 2012:

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf>.

³ JOIN(2015) 16 final:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>

EU's særlige repræsentant (EUSR) for menneskerettigheder, Stavros Lambrinidis, der blev udnævnt i 2012, fortsatte med at arbejde - under den højtstående repræsentant/næstformanden i Kommissionen - med henblik på at øge sammenhængen, effektiviteten og synligheden af menneskerettighederne i EU's udenrigspolitik. Der blev i 2015 især lagt vægt på at styrke EU's samarbejde på menneskerettighedsområdet med strategiske partnere med en omfattende regional og multilateral tilstedeværelse, herunder gennem nye besøg i Mexico, Brasilien, Kina og Sydafrika; øget fokus på EU's nabolande, bl.a. gennem førstegangsbesøg i Marokko og Aserbajdsjan; fortsat stærkt samarbejde med udvalgte lande, der befinder sig i en overgangsproces, herunder Myanmar/Burma og Bahrain og indledningen af de første drøftelser om menneskerettigheder med Cuba; og øget synlighed af EU's samarbejde med FN og regionale menneskerettighedsmekanismer med henblik på at fremme det regionale ejerskab og menneskerettighedernes universalitet, herunder gennem indledningen af den første politiske dialog om menneskerettigheder med Sammenslutningen af Sydøstasiatiske Nationer (ASEAN's) menneskerettighedsmekanismer og ved at uddybe samarbejdet med Den Afrikanske Union.

Tematisk set satte EUSR fortsat stor fokus på at styrke menneskerettighedsforkæmpere og civilsamfundet og tackle den stadig vanskeligere situation, som de står over for i mange lande. Under en række missioner og opfølgende kontakter i 2015 var der særlig fokus på at omgøre indgreb og nye restriktive love for ikkestatslige organisationer (NGO'er), arbejde for løsladelsen af menneskerettighedsforkæmpere, indføre mere effektive støttemekanismer og forsøge at genoptage den nødvendige dialog med henblik på at løse disse problemer.

Gennem besøg i næsten tyve lande i 2015, taler i forbindelse med adskillige multilaterale møder på højt plan og møder med hundredvis af centrale interessenter fra regeringer, internationale organisationer og civilsamfundet forsøgte EUSR også at øge EU's effektivitet og synlighed som en førende global aktør med hensyn til menneskerettigheder og slå til lyd for EU's vigtigste prioriteter, herunder ytrings- og foreningsfrihed, kvinders og børns rettigheder, bekæmpelse af tortur, ikkeforskelsbehandling, afskaffelse af dødsstraf, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, erhvervslivet og menneskerettighederne samt fremme af ansvarliggørelse for krænkelser af menneskerettighederne.

På **multilateralt plan** fortsatte EU med at være en stærk fortaler for verdensomspændende fremme og beskyttelse af menneskerettighederne, navnlig gennem FN's Generalforsamlings 3. Komité og FN's Menneskerettighedsråd, men også FN's særorganisationer såsom Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO). I disse sammenhænge fremmede EU sine tematiske prioriteter og landeprioriteter og samarbejdede med lande fra alle regioner for at opfylde sine mål. EU støttede også mere generelt integreringen af menneskerettigheder i alle aspekter af arbejdet i FN og var fortaler for en menneskerettighedsbaseret tilgang til målene for bæredygtig udvikling, som blev vedtaget gennem 2030-dagsordenen i september 2015. I februar vedtog Rådet konklusioner om EU's prioriteter i FN's menneskerettighedsfora⁴. EU anvendte fortsat en årlig strategisk arbejdsplan, byrdefordelingsordninger med EU-medlemsstaterne og målrettet opsøgende arbejde for at gøre sin deltagelse i disse fora mere effektiv. EU arbejdede også tæt sammen med FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder (OHCHR), Europarådet og Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE).

⁴ 6012/16: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/da/pdf>.

EU-instrumenter

EU har en bred vifte af politikker, værktøjer og finansieringsinstrumenter til rådighed for at fremme og forsvare menneskerettighederne. Disse omfatter offentligt diplomati (EU-erklæringer), mere diskrete diplomatiske værktøjer (demarcher⁵ og politiske dialoger), men også retningslinjer vedrørende menneskerettigheder og landestrategier for menneskerettigheder, regelmæssige menneskerettighedsdialoger og finansielle samarbejdsprojekter, herunder støtte til civilsamfundet. EU bestræber sig på at sikre det bedste mulige samspil mellem disse instrumenter, dvs. at anvende dem så effektivt som muligt og i sammenhæng med hinanden med henblik på at opnå de bedste resultater. Menneskerettighedsspørgsmål bør ikke begrænses til f.eks. menneskerettighedsdialoger, men indgår i dagsordenen for andre møder, herunder politiske eller andre dialoger (f.eks. visumliberalisering) og topmøder.

Retningslinjer vedrørende menneskerettigheder: EU har vedtaget 11 retningslinjer⁶, som indeholder prioriterede områder af Unionens optræden udadtil. De senest vedtagne retningslinjer er retningslinjerne vedrørende religions- og trosfrihed og ytringsfrihed online og offline. De er først og fremmest beregnet til at tjene som et praktisk redskab, der skal vejlede EU's aktører i hele verden ved gennemførelsen af EU's prioriteter på menneskerettighedsområdet på lokalt plan. Retningslinjerne ajourføres regelmæssigt.

Landestrategier for menneskerettigheder: Disse strategier udarbejdes i stor udstrækning på lokalt plan af EU's delegationer og bygger på en analyse af menneskerettighedssituationen i det pågældende land. Strategierne er blevet et vigtigt element med henblik på at sikre sammenhæng i politikkene. De identificerer de vigtigste prioriteter for EU's indsats til fordel for menneskerettigheder og demokrati, definerer lang- og kortfristede centrale mål og beskriver konkrete aktiviteter, som skal udføres for at nå disse mål i det pågældende land.

⁵ En demarche er en form for diplomatisk skridt. Det er en formel henvendelse til en repræsentant fra et tredjeland eller en international organisation med henblik på at overtale, informere eller indhente formelle synspunkter fra en regering om et specifikt spørgsmål. Den kan være skriftlig eller mundtlig.

⁶ Listen over alle EU's 11 retningslinjer vedrørende menneskerettigheder findes på http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm.

Menneskerettighedsdialoger: Igennem en årrække er der indledt menneskerettighedsdialoger med et stigende antal lande. Formålene med dem er: at drøfte spørgsmål af fælles interesse og styrke samarbejdet om menneskerettigheder i multilaterale fora, såsom FN, samt at give EU mulighed for at dele sine bekymringer over menneskerettighedskrænkelser med partnerlande, indsamle oplysninger og gøre en indsats for at forbedre menneskerettighedssituationen i det pågældende partnerland. Disse dialoger er vigtige instrumenter i EU's bilaterale samarbejde om menneskerettigheder, herunder om specifikke emner såsom tortur, dødsstraf, religions- og trosfrihed, ytringsfrihed online og offline, handicap, kvinders og børns rettigheder, grundlæggende rettigheder og principper på arbejdet og samarbejde i multilaterale fora.

I 2015 gennemførte EU formelle menneskerettighedsdialoger og -konsultationer med 34 partnerlande og regionale grupper. Dialogerne blev genoptaget med Egypten og Tunesien (med begge lande fandt den seneste dialog sted i 2010) og med Hviderusland for første gang siden 2009. Derudover indledte mange af de 79 afrikanske og caribiske lande og Stillehavslande, der er parter i Cotonouaftalen, en dialog med EU.

Forud for menneskerettighedsdialogerne gennemføres der konsultationer med civilsamfundet i Bruxelles og i det land, der er vært for dialogen. Der afholdes også debriefinger om resultaterne af dialogerne. Politiske fora og dialoger suppleres med tekniske møder med civilsamfundsorganisationer i løbet af året, hvor EU udveksler oplysninger om aktiviteter og politikker. I maj 2015 blev der iværksat et nyskabende initiativ med **Tunesien** med henblik på at indlede en "trilog" mellem civilsamfundet, den tunesiske regering og EU, sideløbende med menneskerettighedsdialogen mellem EU og Tunesien.

EU i FN's menneskerettighedsfora

EU's og FN's partnerskab vedrørende menneskerettigheder: EU er stærkt engageret i FN's menneskerettighedsorganer og fremmer et lydhørt, effektivt og handlekraftigt menneskerettighedssystem under FN. EU støtter højkommissæren og dennes personale i deres menneskerettighedsarbejde over hele verden. EU fremmer fuldt samarbejde med FN's Menneskerettighedsråds særlige procedurer, bl.a. ved at sikre mandatindehaverne uhindret adgang til og kontakt med enkeltpersoner og civilsamfundet. EU står urokkeligt fast i sin opbakning til FN's traktatorganer og tager udgangspunkt i deres resultater og henstillinger i sit landearbejde. På samme måde støtter EU den universelle regelmæssige gennemgang og opfordrer alle lande til at engagere sig fuldt ud i denne proces, bl.a. ved at sikre opfølgning på henstillinger.

FN's Generalforsamlings 70. samling, 3. Komité: Mødet i 3. Komité for Sociale, Humanitære og Kulturelle Spørgsmål under FN's Generalforsamlings 70. samling i oktober/november 2015 behandlede omkring 60 resolutioner, og EU var meget aktiv og afgav ni formelle erklæringer og bidrog i mere end 45 interaktive dialoger med FN-ansatte, mandatindehavere på menneskerettighedsområdet og højkommissæren for menneskerettigheder. EU fremlagde initiativer om religions- og trosfrihed, børns rettigheder (sammen med Grulac⁷), Den Demokratiske Folkerepublik Korea (sammen med Japan) og Myanmar/Burma, der alle blev vedtaget med betydelig støtte, og støttede desuden en række partnerinitiativer, herunder resolutioner om Iran, Syrien og menneskerettighedsforkæmpere.

FN's Menneskerettighedsråds 28.-30. samling og to særlige samlinger:

2015 blev endnu et travlt år for Menneskerettighedsrådet, hvor de tre ordinære samlinger blev suppleret af to særlige samlinger: en den 1. april på baggrund af de terrorangreb og menneskerettighedsovergreb og -krænkelser, som var blevet begået af terrorgruppen Boko Haram, og endnu en samling den 17. december om hindring af en yderligere forværring af menneskerettighedssituationen i Burundi.

⁷ Grulac: Gruppen af Latinamerikanske og Caribiske Stater.

Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO), Den Internationale Arbejdskonference og ILO's Styrelsesråd: 55 EU-erklæringer blev afgivet på ILO's 104. internationale arbejdskonference i 2015, det 323., 324. og 325. møde i ILO's Styrelsesråd samt på to treparts møder. EU og dets medlemsstater støttede de grundlæggende principper og rettigheder på arbejdet, bæredygtig udvikling, beskyttelse af arbejdstagere, navnlig mod uacceptable former for arbejde samt overvågning af fremskridtene hen imod ordentligt arbejde. De omtalte krænkelse af grundlæggende arbejdsstandarder vedrørende tvangsarbejde i Eritrea, Mauretanien, Myanmar/Burma og Qatar, børnearbejde i Cambodja og Cameroun og foreningsfrihed i Bangladesh, Hviderusland, Fiji, Guatemala og Swaziland. EU støttede også kraftigt det arbejde, der udføres af ILO's enestående standardovervågningsmekanisme.

Det europæiske instrument for demokrati og menneskerettigheder (EIDHR)

Det europæiske instrument for demokrati og menneskerettigheder (EIDHR) er et af de vigtigste instrumenter til ekstern finansiering, der anvendes til at fremme og støtte demokrati og menneskerettigheder overalt i verden. EIDHR kan med udgangspunkt i dets største styrke, nemlig muligheden for at fungere uden samtykke fra værtslandets regering, fokusere på følsomme spørgsmål og innovative fremgangsmåder og samarbejde direkte med isolerede eller marginaliserede civilsamfundsorganisationer.

I forhold til EIDHR for 2007-2013 er EIDHR for 2014-2020 blevet tilpasset til at tage højde for nye realiteter og er mere strategisk fokuseret og proceduremæssigt let at anvende. Dets budget er blevet forøget og gør det således muligt for EU bedre at støtte udviklingen af velfungerende civilsamfund og deres særlige rolle som nøgleaktører, der skaber positive forandringer til fremme af menneskerettigheder og demokrati. Dette omfatter at øge EU's muligheder for at reagere hurtigt på menneskerettighedskrænkelser og yde bedre støtte til internationale og regionale mekanismer til beskyttelse af menneskerettigheder.

Der ydes ligeledes støtte til gennemførelse af valgobservationsmissioner, opfølgning af dissens henstillinger og forbedring af demokratiske procedurer og valgprocedurer. EIDHR's specifikke mål er også blevet bedre defineret med hensyn til beskyttelsen af menneskerettighederne og støtte til de demokratiske processer, herunder navnlig:

- en stærkere formulering af civilsamfundets rolle, herunder en særlig henvisning til samarbejdet mellem civilsamfundet og lokale myndigheder og relevante statslige institutioner
- større vægt på hver sårbar gruppe (nationale, etniske, religiøse og sproglige mindretal, kvinder, lesbiske, bøsser, biseksuelle, trans- og intersexpersoner (LGBTI), oprindelige folk)
- større vægt på økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

2. EU's menneskerettighedstilgang til konflikter og kriser

Integrering af menneskerettighederne i konfliktforebyggelse, krisestyring og retsopgør.

I 2015 påvirkede konflikter og kriser millioner af civile. Alvorlige krænkelse af den humanitære folkeret og den internationale menneskerettighedslovgivning er hyppige i mange væbnede konflikter. EU's engagement i menneskerettighederne omfatter integrering af menneskerettighedshensyn i alle de politikker og finansieringsinstrumenter, der omhandler disse spørgsmål.

EU tog i 2015 yderligere skridt til at integrere sine politikker for menneskerettigheder og kønsspørgsmål i planlægningen, gennemførelsen, udførelsen og evalueringen af **missioner og operationer under den fælles sikkerheds- og forsvarspolitik (FSFP)**.

I overensstemmelse med krisestyringsprocedurerne fra 2013⁸ blev der taget højde for menneskerettigheder og kønsspørgsmål under planlægningen af nye missioner og operationer, og en analyse af situationen på menneskerettigheds- og kønsområdet blev integreret i planlægningsdokumenterne for FSFP. I 2015 var der rådgivere eller kontaktpunkter for menneskerettigheder og ligestilling i de fleste FSFP-missioner og -operationer. Rådgivernes og kontaktpunkternes opgaver omfatter både integrering af menneskerettigheder og kønsspørgsmål i missionens eller operationens arbejde og gennemførelse af specifikke aktiviteter.

Menneskerettigheder og kønsaspekter bliver også integreret i FSFP-uddannelser, dvs. FSFP-orienteringsuddannelse, uddannelse forud for en mission og kurser vedrørende reform af sikkerhedssektoren (SSR) arrangeret af forskellige medlemsstater inden for rammerne af Det Europæiske Sikkerheds- og Forsvarsakademi (ESDC). Der lægges ligeledes vægt på menneskerettigheder og kønsspørgsmål i kurser på højt niveau og kurser for højtstående missionsledere. Særlige kurser om menneskerettigheder, kønsspørgsmål, børn og væbnede konflikter, beskyttelse af civile og konfliktforebyggelse er også tilgængelige gennem ESDC og andre initiativer i de enkelte medlemsstater.

⁸ 7660/2/13 REV 2:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>.

I 2015 spillede EU en vigtig rolle, herunder via teknisk rådgivning fra den **rådgivende mission i Ukraine (EUAM)**, i udviklingen af den ukrainske nationale menneskerettighedsstrategi, som blev godkendt af præsident Petro Porosjenko i august 2015, og handlingsplanen for gennemførelse af strategien i perioden 2016-2020. EUAM-rådgivere deltog i arbejdsgrupper og fremsatte henstillinger, som blev indarbejdet i det endelige udkast til handlingsplanen. De vigtigste input fra EUAM var bl.a. rådgivning om bekæmpelse af tortur og umenneskelig behandling, beskyttelse af fangers rettigheder, grundlæggende reformer af straffesystemet, sikring af retten til en retfærdig rettergang, retten til privatlivets fred og retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger. EUAM slog til lyd for ligestilling mellem kønnene, ratificering af Istanbulkonventionen (til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet) og vedtagelsen af en national handlingsplan for gennemførelsen af FN's Sikkerhedsråds resolution 1325 (som behandler konsekvenserne af krige for kvinder og den rolle, som kvinder kan spille i forbindelse med konfliktstyring).

Rådet vedtog i november 2015 konklusioner og EU's politiske ramme for støtte til **retsopgør**⁹. Derved blev EU den første regionale organisation, som har en særlig strategi for retsopgør. Den politiske ramme viser EU's engagement i retsopgør og styrker sammenhængen i EU's engagement. Den er også en rettesnor for personalet i EU og i EU-medlemsstaterne.

I praksis forblev EU aktiv på området og engagerede sig i lande i en overgangsproces gennem sin kriserespons, konfliktforebyggelse, postkonfliktgenopbygning og sikkerheds- og udviklingsindsats. Spørgsmålet blev rejst i forbindelse med mere end en halv snes politiske dialoger med partnerlande i 2015. Der blev i oktober udpeget en EU-udsending for fredsprocessen i Colombia, som skal bistå med gennemførelsen af den fredsaftale, der blev indgået i landet den 23. september. Der blev i løbet af hele året også afholdt kurser for EU-ansatte og ansatte i medlemsstaterne, der beskæftiger sig med spørgsmål om retsopgør.

⁹ 13576/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/da/pdf>

EU er fortsat en af de største økonomiske bidragydere til retsopgørsinitiativer på globalt plan og yder finansiering til domstolsprøvelse, sandhedssøgningsinitiativer, institutionelle reformer og erstatningsprogrammer, bl.a. gennem støtte til civilsamfundet og støttegrupper for ofre. De projekter, der blev finansieret i 2015, spændte fra et lille pilotprojekt i Den Demokratiske Republik Congo (DRC) til støtte for ofres adgang til domstolsprøvelse til omfattende støtte til uddannelse af anklagere og informationskampagner for FN's Internationale Krigsforbrydertribunal vedrørende det Tidligere Jugoslavien (ICTY). EU støttede også adgang til domstolsprøvelse for ofre gennem et globalt program om retsopgør med fokus på kønsaspektet, som gennemføres i samarbejde med UN Women.

EU fortsatte med at arbejde tæt sammen med FN (navnlig FN's særlige rapportør for fremme af sandhed, retfærdighed, erstatning og garantier for ikkegentagelse), regionale organisationer og civilsamfundet om at yde støtte til retsopgør.

EU fortsatte sine bestræbelser på at sikre, at gerningsmænd til folkemord, krigsforbrydelser og forbrydelser mod menneskeheden drages til ansvar for deres handlinger, og at ofre for grusomheder ydes retfærdighed. EU fastholdt i den forbindelse sin støtte til **Den Internationale Straffedomstol (ICC)**¹⁰, ikke mindst ved at yde politisk støtte til domstolen i multilaterale fora såsom FN's Sikkerhedsråd og FN's Menneskerettighedsråd. EU har ydet økonomisk bistand til domstolen og til civilsamfundsaktører for at støtte domstolens virksomhed.

Et eksempel på sådan støtte har været EU's løbende indsats for at gøre Romstatutten universel og fremme en bedre forståelse af ICC's mandat. EU har fortsat gjort alt for at fremme denne proces over for tredjelande, navnlig under menneskerettighedsdialogerne, ved hjælp af på den ene side systematiske demarchekampagner verden over, afholdelse af målrettede lokale eller regionale seminarer og systematisk indarbejdelse af en bestemmelse i aftaler med tredjelande, der tilskynder dem til at ratificere eller tiltræde ICC's statut og giver mulighed for bistand til gennemførelse, og på den anden side økonomisk støtte til civilsamfundsorganisationers forfølgelse af Romstatuttens universalitet.

¹⁰ Jf. Rådets afgørelse 2011/168/FUSP af 21. marts 2011 og aftalen om samarbejde og bistand fra 2006.

EU og dets medlemsstater er gået forrest i bestræbelserne på at styrke samarbejdet med domstolen. Navnlig gjorde EU en konsekvent indsats for at tilskynde stater til fuldt ud at samarbejde med ICC, herunder til øjeblikkeligt at fuldbyrde arrestordrer. EU's reaktion på visse tredjelandes manglende samarbejde med Den Internationale Straffedomstol havde navnlig fokus på, hvordan EU og dets medlemsstater kan reagere i tilfælde af manglende samarbejde og på vedvarende eller gentagne tilfælde af manglende samarbejde, og hvornår man skal undgå ikkevæsentlig kontakt med personer, der er genstand for arrestordrer udstedt af ICC. EU's reaktion på den sudanesiske præsident al-Bashirs besøg i Sydafrika i juni 2015 er et eksempel herpå.¹¹

Endelig var EU fortsat fuldt ud indstillet på at gennemføre det komplementaritetsprincip, der er nedfældet i Romstatutten. EU har med henblik herpå ydet operationel vejledning i at bygge bro mellem det internationale retssystem og de nationale retssystemer. I Elfenbenskysten var EU eksempelvis med til at styrke rets- og fængselsvæsenet. Der blev lagt særlig vægt på at genopbygge domstolssystemet for at sikre lige adgang for borgerne.

EU var fremdeles en vigtig talsmand for den **humanitære folkeret** og de humanitære principper. For eksempel opfordrede kommissæren med ansvar for humanitær bistand og krisestyring, Christos Stylianides, i sine erklæringer om angrebene på Den Internationale Røde Kors Komité (ICRC) i Yemen den 25. august og 2. september 2015 alle konfliktens parter til at respektere den humanitære folkeret og til at indstille angreb på humanitære hjælpearbejdere. I sin erklæring af 18. september 2015 om angrebene på civile områder i Aleppo, Syrien, fordømte kommissæren alle vilkårlige angreb på civile og opfordrede alle konfliktens parter til at respektere den humanitære folkeret og beskyttelsen af civile. Ligeledes opfordrede kommissæren i sin erklæring om luftangrebene den 3. oktober 2015 mod et hospital i Kunduz, Afghanistan, drevet af Læger Uden Grænser alle konfliktens parter til at respektere den humanitære folkeret og sikre, at sundhedsfaciliteter og humanitære hjælpearbejdere beskyttes.

¹¹ 150614_02_en, Brussels, 14/06/2015:
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm.

Det fortsatte gennemførelsen af EU's retningslinjer fra 2005 om humanitær folkeret (ajourført i 2009), der indeholder operationelle værktøjer, som Den Europæiske Union og dens institutioner og organer kan anvende til at fremme overholdelse af den humanitære folkeret. Formålet med retningslinjerne er også at fremme tredjelandes og ikkestatslige aktørers overholdelse af den humanitære folkeret. EU arbejdede videre hen imod yderligere deltagelse i de vigtigste humanitære folkeretlige instrumenter og andre relevante retlige instrumenter med betydning for den humanitære folkeret¹².

Med henblik på at forbedre gennemførelsen af den humanitære folkeret på nationalt plan støttede EU fortsat stater i deres bestræbelser på at vedtage national lovgivning vedrørende deres humanitære folkeretlige forpligtelser. EU har eksempelvis opfordret den irakiske regering til at tiltræde tillægsprotokol II til Genèvekonventionerne, der gør det muligt at anvende den humanitære folkeret fuldt ud i forbindelse med ikkeinternationale væbnede konflikter. EU finansierede også programmer, der skal være med til at opbygge en effektiv og ansvarlig sikkerhedssektor og et effektivt og ansvarligt retsvæsen.

EU fortsatte med at fremme udbredelse af og uddannelse i humanitær folkeret og støttede publikationer herom i EU og i tredjelande, navnlig over for nationale myndigheder, væbnede ikkestatslige aktører og humanitære aktører. De læseplaner, der indgår i EU's uddannelsesmissioner for Somalia og Mali, indeholder eksempelvis undervisning i menneskerettighedslovgivning og humanitær folkeret.

Den Internationale Røde Kors Komité (ICRC) forblev en vigtig partner i forbindelse med udbud af undervisning i og udbredelse af humanitær folkeret og modtog fortsat midler fra EU til dette formål.

¹² Med fuld respekt for EU's tildelte kompetencer og pålagte begrænsninger i spørgsmål vedrørende humanitær folkeret i henhold til traktaten om Den Europæiske Union (TEU) og traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) som ændret ved Lissabontraktaten.

I anledning af **Internationalt Røde Kors og Røde Halvmånes 32. konference**, der fandt sted fra den 8. til den 10. december 2015, afgav EU, dets medlemsstater og Den Europæiske Unions nationale Røde Kors-selskaber en række ambitiøse fælles tilsagn¹³. Tilsagnene har bl.a. til formål at styrke overholdelsen af den humanitære folkeret, styrke den humanitære folkerets beskyttelse af frihedsberøvede, fremme og udbrede den humanitære folkeret samt øge respekten for og beskyttelsen af lægemissioner i forbindelse med væbnede konflikter eller andre krisesituationer og forebygge og komme med en reaktion på seksuel vold og kønsbaseret vold under væbnede konflikter eller i kølvandet på katastrofer og andre krisesituationer.

Migranter, flygtninge og asylansøgere

I 2015 stod Europa over for en hidtil uset strøm af flygtninge, asylansøgere og irregulære migranter, herunder en markant stigning i andelen af børn blandt migranter, hvilket resulterede i en humanitær krise i Middelhavet og langs migrationsruten over det vestlige Balkan, herunder fortsatte tragiske tab af menneskeliv på havet.

¹³ <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

I lyset af denne store udfordring har EU søgt at sikre, at beskyttelsen af menneskerettigheder prioriteres i dets reaktion. Det Europæiske Råd var i erklæringen af 23. april¹⁴ og konklusionerne af 25.-26. juni¹⁵ enige om behovet for en hurtig og effektiv reaktion på den humanitære krise og udformede samtidig en mellemlang og langsigtet strategi og styrkede samarbejdet med oprindelses- og transitlande uden for EU. I den europæiske dagsorden for migration¹⁶, som Europa-Kommissionen vedtog i maj, prioriteres respekten for menneskerettighederne på alle indsatsområder. De afrikanske og europæiske ledere, som deltog i Vallettopmødet den 11.-12. november, understregede vigtigheden af at beskytte migranternes menneskerettigheder, og den handlingsplan¹⁷, som blev vedtaget på topmødet, indeholder en række klare forpligtelser i den henseende, bl.a.: at lette adgangen til domstolsprøvelse, juridisk bistand, vidnebeskyttelse, sundhed og sociopsykologisk støtte til flygtninge, migranter og asylansøgere, at støtte lande i deres bestræbelser på at tiltræde og overholde flygtningekonventionen fra 1951 og protokollen dertil fra 1967, at styrke værtslandenes kapacitet til at yde beskyttelse og at sætte ind over for krænkelse af menneskerettighederne, som er med til at skabe ustabilitet. Det klare tilsagn om at respektere migranternes og flygtninges værdighed og menneskerettigheder blev også bekræftet på højniveaukonferencen om ruten over det østlige Middelhavsområde og det vestlige Balkan, der fandt sted i Luxembourg den 8. oktober, og tilsagnet blev omsat til konkrete operationelle foranstaltninger i lederens erklæring om flygtningestrømme langs ruten over det vestlige Balkan, som blev vedtaget den 25. oktober¹⁸.

¹⁴ 204/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>.

¹⁵ 500/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>.

¹⁶ COM(2015) 240 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=EN>.

¹⁷ 809/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>.

¹⁸ http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf.

Menneskerettighederne har længe været en prioritet i EU's samarbejde med tredjelande inden for rammerne af den overordnede eksterne migrationspolitik – den samlede strategi for migration og mobilitet (SSMM)¹⁹ – der omfatter migranternes og flygtninges menneskerettigheder som et tværgående spørgsmål. I 2015 fortsatte EU med at støtte projekter i partnerlandene til forbedring af de forhold, som migranter tilbageholdes under, aktiviteter til forbedring af behandlingen af uledsagede børnemigranter, kapacitetsopbygningsprojekter til støtte for udviklingen af bedre ordninger for beskyttelse af flygtninge og projekter til forbedring af migranternes adgang til domstolsprøvelse. Som led i migrationspakken af 9. september afsatte Europa-Kommissionen 1,8 mia. EUR til oprettelse af en EU-trustfond for Afrika²⁰, som bl.a. skal finansiere projekter, der sikrer en bedre beskyttelse af migranter, flygtninge og asylansøgere, og støtte de samfund, der er vært for dem. EU's regionale trustfond vedrørende den syriske krise²¹ (Madadfonden) vedtog sine første indsatspakker i 2015 til en værdi af 390 mio. EUR. Trustfonden vil yde støtte til ca. 1,5 millioner syriske flygtninge og værtssamfund i Jordan, Libanon og Tyrkiet og have fokus på uddannelse, modstandsdygtighed og lokal udvikling, sundhed, vand og sanitet samt fødevarer sikkerhed og være målrettet mod børn og unge. I november 2015 lancerede EU faciliteten for flygtninge i Tyrkiet, som vil yde 3 mia. EUR i støtte til syriske flygtninge i Tyrkiet. EU støtter fortsat et regionalt udviklings- og beskyttelsesprogram i Irak, Jordan og Libanon for flygtninge fra Syrien, og der blev i 2015 iværksat to nye regionale udviklings- og beskyttelsesprogrammer på Afrikas Horn og i Nordafrika. Beskyttelsen af migranternes og flygtninges menneskerettigheder er et centralt element i disse programmer.

I forbindelse med den globale indkaldelse af forslag under EIDHR for 2015 blev der afsat 5 mio. EUR til projekter til støtte for migranternes menneskerettigheder, herunder asylansøgere i tredjelande og internt fordrevne samt statsløse. Disse midler kommer oven i de 11,5 mio. EUR fra Global Civil Society Action, der blev lanceret i 2014, og som har fokus på beskyttelse og fremme af rettighederne for sårbare migranter og ofre for menneskehandel.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=DA>.

²⁰ http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en.

²¹ http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm.

I løbet af året blev spørgsmål om migranternes rettigheder systematisk behandlet i de politiske dialoger om menneskerettigheder med partnerlandene, og mobilitetspartnerskaberne har dannet ramme om en systematisk håndtering af menneskerettighedsspørgsmål i de migrationspolitiske dialoger med tredjelande. Der er nu etableret otte sådanne mobilitetspartnerskaber, og der er forhandlinger i gang med Hviderusland og Libanon.

Der er blevet udpeget rådgivere på områderne menneskerettigheder, flygtningeret og kønsspørgsmål til EUNAVFOR MED operation SOPHIA²², og operationen er forpligtet til at sikre, at dens personale modtager undervisning i menneskerettigheder og humanitær ret. Ved udgangen af 2015 havde operationen reddet 7 000 personer på havet.

Menneskehandel er en integrerende del af den europæiske dagsorden for migration og den europæiske dagsorden om sikkerhed. I 2015 prioriterede EU menneskehandel i den nye handlingsplan for menneskerettigheder og demokrati og i den nye ramme for EU's aktiviteter vedrørende ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders rolle i EU's eksterne forbindelser i perioden 2016-2020, hvor en af prioriteterne er udryddelse af handel med piger og kvinder med henblik enhver form for udnyttelse. På Vallettatopmødet forpligtede de politiske ledere sig endvidere til at yde beskyttelse, støtte og bistand til ofre for menneskehandel, med særligt fokus på sårbare grupper som kvinder og børn.

EU optrappede også sin kamp mod tvangsarbejde, både internt og eksternt, ved aktivt at fremme ratificeringen af 2014-protokollen til Den Internationale Arbejdsorganisations (ILO's) konvention om tvangsarbejde af 1930 (nr. 29)²³.

²² EU-ledet flådestyrke i Middelhavsområdet. Operation Sophia.

²³ Rådets afgørelse (EU) 2015/2037 og (EU) 2015/2071.

Terrorbekæmpelse

Mange dele af Europa var i 2015 udsat for terrorangreb eller -forsøg, som krævede mange menneskeliv og vendte op og ned på hverdagen. Tilskyndelserne til terrorisme kom primært fra udlandet (ISIL/Da'esh), men terrorhandlingerne blev fortrinsvis begået af EU-borgere.

Terrororganisationer i hele verden er fortsat ansvarlige for grove og alvorlige krænkelse af menneskerettighederne. Der begås dagligt stærkt voldelige handlinger, såsom drab, voldtægt, slaveri, tortur, bortførelser, afpresning, af terrororganisationer som ISIL/Da'esh, al-Qaeda, Boko Haram og andre. Den Europæiske Union og dens medlemsstater er sammen med dens partnere stærkt engageret i at bekæmpe terrororganisationer og de grundlæggende årsager til terrorisme.

Under disse ekstraordinære omstændigheder fastholdt EU, at fuld overholdelse af menneskerettighederne er kernen i enhver effektiv og vellykket terrorbekæmpelsesindsats.

Efter hændelserne i januar i Paris har EU's reaktion konsekvent været i overensstemmelse med dets terrorbekæmpelsesstrategi fra 2005 (forebyggelse, beskyttelse, forfølgelse og reaktion) og i fuld overensstemmelse med folkeretten og de internationale menneskerettighedsstandarder. Der blev lagt vægt på forebyggelse af terrorisme, især gennem bekæmpelse af radikaliserende, på rekruttering, udstyr og finansiering af terrorisme og på behovet for at tackle underliggende faktorer såsom konflikt, fattigdom, spredning af våben og skrøbelige stater, som giver terrorgrupper mulighed for at trives.

I overensstemmelse hermed opfordrede Udenrigsrådet i februar 2015 i konklusionerne om terrorbekæmpelse²⁴ til at bekæmpe radikaliserende og voldelig ekstremisme ved at støtte initiativer såsom de institutioner, der er inspireret af Det Globale Forum for Terrorbekæmpelse (GCTF): det internationale ekspertisecenter for bekæmpelse af voldelig ekstremisme (CVE), Global Community Engagement and Resilience Fund (GCERF) og det internationale institut for retfærdighed og retssikkerhed. Kort fortalt støtter disse institutioner nationale terrorbekæmpelsesstrategier, beskæftiger sig med de underliggende årsager til radikaliserende, fremmer tolerance og forståelse blandt mennesker og samfund og udbyder innovativ undervisning i at implementere terrorbekæmpelsesrelateret og retsstatsbaseret god praksis.

²⁴ Pressemeldelse 43/15: <http://www.consilium.europa.eu/da/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>.

Netværket til bevidstgørelse omkring radikaliserings (RAN), som er et EU-netværk bestående af 2 000 fagfolk, har vist sig at være et meget værdifuldt værktøj med hensyn til at finde frem til og udveksle bedste praksis inden for forebyggelse af radikaliserings. Dette omfatter udvikling af alternative fortællinger, der kan forebygge radikaliserings på tidlige stadier og bekæmpe terrorpropaganda på de sociale medier. EU er desuden fast besluttet på at imødegå truslen fra udenlandske terrorkrigere med en omfattende strategisk tilgang som afspejlet i EU's terrorbekæmpelsesstrategi for Syrien og Irak, der blev vedtaget i oktober 2014.

I den nye handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati fremhæves behovet for at sikre, at overholdelsen af menings- og ytringsfriheden integreres i udviklingen af politikker og programmer vedrørende terrorbekæmpelse.

I andre politiske oplæg fra EU's side, f.eks. strategien for det digitale marked²⁵, understreges det, at behovet for sikkerhed og bekæmpelse af udbredelsen af ulovligt indhold ikke bør efterkommes på bekostning af menneskerettigheder såsom ytringsfriheden.

I løbet af året blev menneskerettighedsspørgsmål taget op i terrorbekæmpelsesdialoger med følgende tredjelande - Indien, Israel, Pakistan, Tunesien samt med FN. Der blev desuden afholdt en workshop i Libanon. Under dialogerne opfordrer EU altid tredjelande til at forankre menneskerettighederne i deres terrorbekæmpelsesaktiviteter og tilskynder domstolene til at gå fra et strafferetligt system, der bygger på tilståelser, til et, der bygger på beviser.

Mellemøsten og Nordafrika er fortsat den region, der prioriteres, når det gælder om at udvikle en strategi, som 1) tager højde for alle faktorer, der ligger bag terrorisme og radikaliserings, 2) har en rummelig tilgang med inddragelse af civilsamfundet og 3) er i tråd med de internationale menneskerettighedsstandarder.

EU-medlemsstaternes årlige møde om FN's Sikkerhedsråds resolution 1325 havde fokus på kvinder, fred og sikkerhed som led i terrorisme og voldelig ekstremisme. I tilknytning til FN's 70. generalforsamling var EU også vært for et arrangement om integrering af kønsaspektet i forebyggelsen og bekæmpelsen af voldelig ekstremisme som politik og i praksis. I oktober 2015 vedtog FN's Sikkerhedsråd en ny resolution 2242, som føjede terrorbekæmpelse og voldelig ekstremisme til dagsordenen vedrørende kvinder, fred og sikkerhed.

²⁵ http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en

EU's indsats på dette område vokser i politisk betydning, i geografisk omfang og økonomisk med igangværende projekter til en samlet værdi af 142 mio. EUR. Eftersom kapacitetsopbyggende terrorbekæmpelsesprojekter ofte finder sted i lande, hvor menneskerettighederne har vanskelige vilkår, er det nødvendigt at afveje sikkerhedshensyn og menneskerettigheder. Europa-Kommissionen udviklede i den forbindelse en praktisk vejledning for at sikre, at der tages hensyn til menneskerettighederne gennem hele projektforløbet i forbindelse med tiltag til bekæmpelse af terrorisme og organiseret kriminalitet, herunder it-kriminalitet, og ved håndtering af it-sikkerhed som foreskrevet i EU-forordningen om oprettelse af et instrument, der bidrager til stabilitet og fred²⁶.

3. Håndtering af de vigtigste menneskerettigheds- og demokratiudfordringer

Fremme af et frirum for civilsamfundet – støtte til menneskerettighedsforkæmpere

Der er i de seneste år opstået nye tendenser på dette område. På den positive side er der den hastige udbredelse af civilsamfundsorganisationer, som især skyldes sociale netværk og anvendelsen af ny informationsteknologi, og på den negative side er der eskaleringen af autoritære regimers restriktive tiltag over for civilsamfundsorganisationer. Smædekampagner, restriktioner på adgang til finansiering fra udlandet og brug af intimidering og vold mod aktivister – herunder via private virksomheder eller militser – er blot nogle få eksempler på de alvorlige udfordringer, som civilsamfundet står over for. I mange tilfælde formår staten ikke at beskytte privatpersoner og organisationer og foretage efterforskning og retsforfølgning.

I 2015 udtrykte EU gentagne gange, bl.a. under de bilaterale menneskerettighedsdialoger og i multilaterale organer, bekymring over de skærpede restriktioner på foreningsfriheden, ytringsfriheden, retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger og mere generelt over restriktioner på civilsamfundsorganisationers aktiviteter, herunder arbejdsmarkedets parter.

²⁶ EU-forordning 230/2014, artikel 10: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=DA>.

Med hensyn til ytringsfrihed online og offline havde EU i 2015 fokus på gennemførelsen af EU-retningslinjerne fra 2014²⁷. EU gjorde via menneskerettighedsdialogerne opmærksom på vedtagelsen af retningslinjerne og tilskyndede tredjelande til at tage konkrete skridt til at forebygge vold og chikane og fremme sikre forhold for journalister og andre medieaktører. Når det har været nødvendigt, har EU i offentlige erklæringer fordømt angreb mod journalister og bloggere.

EU deltog i drøftelser i Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) og Internet Governance Forum (IGF), i tiårsevalueringen inden for verdenstopmødet om informationssamfundet (WSIS) og i Global Cyberspace Conference i Haag, som fandt sted den 15.-16. april 2015, for at fremme menings- og ytringsfrihed i samarbejde med civilsamfundet og andre interessenter. EU fulgte desuden arbejdet i Freedom Online Coalition tæt.

Rådets konklusioner om cyberdiplomati²⁸ blev vedtaget i 2015. Disse konklusioner afspejler sammen med Rådets konklusioner om internetforvaltning, som blev vedtaget i 2014²⁹, nødvendigheden af at beskytte menneskerettigheder online, herunder ytringsfriheden og beskyttelsen af privatlivets fred og personoplysninger.

Retningslinjerne vedrørende ytringsfrihed er også blevet fremmet i alle EU-delegationer, så de kan indgå i al fremtidig programmering. Et nyt delegationsstøtteprogram (finansieret af EIDHR med forventet start i 2016) for EU-støtte til medier og ytringsfrihed i pilotlande for demokrati har til formål at hjælpe såvel delegationer som medieaktører i tredjelande med at anvende retningslinjerne i deres politiske tiltag og virke. De nye projekter/programmer, der finansieres ved hjælp af geografiske finansieringsinstrumenter, blev vedtaget i eksempelvis Jordan, Senegal og Tunesien. I 2014/2015 finansierede EIDHR desuden en række projekter på områder med relevans for retningslinjerne, f.eks. i Myanmar/Burma.

²⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142549.pdf.

²⁸ 6122/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/da/pdf>.

²⁹ 16200/14: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/da/pdf>.

EU er desuden fast besluttet på at sikre et højt beskyttelsesniveau for fysiske personers personoplysninger i EU og fremme høje databeskyttelsesstandarder sammen med sine eksterne partnere. Med hensyn til EU-lovgivningen er EU i gang med at revidere og styrke direktiv 95/46/EF³⁰ om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger.

EU var i hele 2015 vidne til et stigende antal udfordringer og hindringer for retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger. Der var bl.a. tale om overdreven magtanvendelse i forbindelse med overvågning af demonstrationer og idømmelse af uforholdsmæssigt store bøder og straffe for at tilrettelægge eller deltage i ikkegodkendte fredelige protester. Der blev i 2015 udsendt adskillige offentlige erklæringer, hvor EU opfordrede til at overholde retten til at deltage i fredelige demonstrationer, og understregede vigtigheden af at fremme retten til at deltage i offentlige protester.

Som led i den bredere dialog og kontakt mellem EU og civilsamfundet afholdt EU den 3.-4. december i Bruxelles **2015- udgaven af EU-NGO-forummet om menneskerettigheder**, som udelukkende havde fokus på spørgsmålet om beskyttelse og fremme af civilsamfundets rum og på at finde politiske løsninger, der kan imødegå de trusler, som civilsamfundet i mange lande står over for. 230 deltog i forummet, primært repræsentanter fra civilsamfundsorganisationer i hele verden. Højststående repræsentant og næstformand Federica Mogherini sendte i sin tale et stærk budskab om støtte til ikkestatslige organisationer, der arbejder på menneskerettighedsområdet, og fortalte deltagerne, at *"civilsamfundet har en central rolle at spille i EU's udenrigspolitik. Det er ikke alene en vigtig aktør, men også en vigtig drivkraft for forandring i alle samfund, når det gælder demokrati, god regeringsførelse, modstandsdygtighed, samhørighed og fremme af grundlæggende menneskerettigheder."*³¹ Den højststående repræsentant opfordrede også til at gøre en fornyet indsats for at bekæmpe forsøg på at kontrollere civilsamfundets arbejde i mange lande rundt om i verden. Der var også indlæg ved Maina Kiai, FN's særlige rapportør om retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed, Michel Forst, FN's særlige rapportør om situationen for menneskerettighedsforkæmpere, Emilio Álvarez Icaza Longoria, eksekutivsekretær for Den

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=URISERV:114012>.

³¹ 151204_01_en. Tale ved højststående repræsentant/næstformand Federica Mogherini under EU-NGO-forummet om menneskerettigheder (december 2015): http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_01_en.htm.

Interamerikanske Kommission for Menneskerettigheder³² (IACHR/CIDH), Stavros Lambrinidis, EU's særlige repræsentant for menneskerettigheder, og et stort antal menneskerettighedsforkæmpere. EU bakker stærkt op om FN's særlige rapportører, der arbejder for at støtte menneskerettighedsforkæmpere og civilsamfundet.

Den Europæiske Union anerkender den vigtige rolle, som de nationale menneskerettighedsinstitutioner spiller som menneskerettighedsaktører og udviklingskatalysatorer og øger sin støtte til nationale menneskerettighedsinstitutioner, både i politisk og finansiell henseende.

Støtte til de nationale menneskerettighedsinstitutioner er den første aktion i den første målsætning i EU's nye handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati (2015-19). Det er en anerkendelse af, at EU anser de nationale menneskerettighedsinstitutioner for at være centrale aktører i den bredere menneskerettighedsarkitektur. Fremme af lokale aktørers ejerskab, herunder støtte til offentlige institutioner (mål 1 i EU-handlingsplanen) afspejler også ideen om at fremme partnerskab, da menneskerettigheder og demokrati kun kan få rodfastelse, når der er et stærkt lokalt ejerskab.

Når de agerer uafhængigt og har tilstrækkeligt med finansielle og menneskelige ressourcer, kan de nationale menneskerettighedsinstitutioner være ægte brobyggere mellem civilsamfundet, befolkningen og regeringen på den ene side og mellem de nationale myndigheder og de regionale/internationale menneskerettighedsorganer på den anden.

De nationale menneskerettighedsinstitutioner er centrale aktører og udgør et grundlæggende element i de internationale, regionale og nationale menneskerettighedsrammer. Gennem deres overvågning, rapportering, klagebehandling og rådgivende mandater spiller de nationale menneskerettighedsinstitutioner en vigtig rolle med at opretholde de internationale menneskerettighedsstandarder. Faktisk spiller de en stadig vigtigere rolle med hensyn til at virkeliggøre menneskerettighederne på lokalt plan og bidrage til udviklingen.

³² Inter-American Commission on Human Rights (IACHR eller på de tre øvrige officielle sprog – spansk, fransk og portugisisk – CIDH, Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos).

EU's politiske forpligtelse er også forbundet med finansiel støtte til de nationale menneskerettighedsinstitutioner under EIDHR. I 2015 blev et treårigt målrettet program om kapacitetsopbygning af nationale menneskerettighedsinstitutioner sat i gang med et EU-bidrag på 5 mio. EUR. Formålet med programmet er ikke blot at støtte de nationale menneskerettighedsinstitutioners kapacitet, men også at støtte samarbejdet med deres regionale og internationale netværk. Programmet fokuserer på fire tematiske områder: økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, erhvervslivet og menneskerettighederne, menneskerettighedsuddannelse og styrkelse af de centrale mandater til de nationale menneskerettighedsinstitutioner.

Derudover og for at øge bevidstheden om EU's tilsagn om at støtte de nationale menneskerettighedsinstitutioner finansierede EIDHR et møde på højt niveau med de nationale menneskerettighedsinstitutioner i forbindelse med de europæiske udviklingsdage den 3.-4. juni 2015 i Bruxelles. Med næsten 100 repræsentanter for forskellige nationale menneskerettighedsinstitutioner og regionale netværk af nationale menneskerettighedsinstitutioner drøftede deltagerne, hvilken rolle, hvilket potentiale og hvilke udfordringer de har i udviklingsarbejde, navnlig på baggrund af drøftelserne om 2030-dagsordenen.

I 2015 var menneskerettighedsforkæmpere fortsat udsat for pres fra regeringer i en række forskellige lande. De EU-ansatte, der er udsendt til tredjelande, arbejdede videre på at gennemføre EU-retningslinjerne fra 2004 vedrørende menneskerettighedsforkæmpere³³, bl.a. ved regelmæssigt at mødes med menneskerettighedsforkæmpere, følge deres retssager, besøge dem i fængslerne og diskret tage sager op over for myndighederne. I løbet af 2015 blev spørgsmål og sager vedrørende menneskerettighedsforkæmpere taget op under menneskerettighedsdialoger, underudvalgsmøder og konsultationer med 21 lande, og nogle fængslede menneskerettighedsforkæmpere blev løsladt, efter at deres sag blev taget op.

³³ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>.

I løbet af 2015 modtog over **160 menneskerettighedsforkæmpere** og deres familier EU-støtte via EIDHR's nødfond for **menneskerettighedsforkæmpere** i fare. Tilskuddene er blevet brugt til at dække udgifter til advokatbistand, lægebehandling, installering af sikkerhedsudstyr, akut flytning og en række andre praktiske foranstaltninger til støtte for menneskerettighedsforkæmpere. Den globale indkaldelse af forslag under EIDHR, der blev iværksat i august til et beløb på 5 mio. EUR, havde til formål at yde støtte til menneskerettighedsforkæmpere, der arbejder på græsrodsniveau, og havde fokus på navnlig de vanskeligste situationer og mest afsidesliggende områder. Den nye EU-ordning for menneskerettighedsforkæmpere kaldet "ProtectDefenders.eu" indledte sine aktiviteter den 1. oktober og støttede over 85 menneskerettighedsforkæmpere ved udgangen af 2015. Den blev officielt lanceret den 2. december af EU's særlige repræsentant Stavros Lambridinis og yder kortsigtet, mellemlang og langsigtet støtte i form af bl.a. advokat- og lægebistand, overvågning af retssager og fængsler, flytning, fortalervirksomhed, støtte til nationale netværk og udvikling af strategier til at imødegå restriktioner, der er indført over for menneskerettighedsforkæmpere. Ordningen, som har et budget på 15 mio. EUR, forvaltes af et konsortium bestående af 12 uafhængige internationale NGO'er, og supplerer den øvrige igangværende og faste EIDHR-støtte til menneskerettighedsforkæmpere.

På multilateralt niveau arbejdede EU på at støtte et gunstigt miljø for civilsamfundet inden for rammerne af sit omfattende samarbejde med en bred vifte af regionale partnere, bl.a. Den Afrikanske Union, under menneskerettighedsdialogen mellem EU og Den Afrikanske Union i november 2015.

EU deltog i temadebatten om forsamlings- og foreningsfrihed organiseret af Europarådets Ministerkomité den 7.-8. oktober 2015, og sammen med Den Arabiske Liga blev der i april 2015 i Bruxelles afholdt en workshop om menings- og ytringsfrihed og foreningsfrihed og retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger, hvor der blev sat fokus på, hvordan disse rettigheder bedst kan fremmes i overensstemmelse med internationale standarder.

En særskilt workshop om civilsamfundet og det europæisk-arabiske samarbejde om at opfylde FN's mål for bæredygtig udvikling blev organiseret i samarbejde med Den Arabiske Liga (LAS) i Bruxelles for at analysere civilsamfundets muligheder som en transformerende kraft med henblik på at opfylde målene for bæredygtig udvikling. Den første politiske dialog om menneskerettigheder mellem EU og ASEAN, der blev ledet af EU's særlige repræsentant, Stavros Lambrinidis, og afholdt i Bruxelles i forbindelse med et ugelangt besøg af repræsentanter for ASEAN-menneskerettighedskommissioner, tilskyndede til dialog og udveksling af erfaringer om samarbejde med civilsamfundsorganisationer fra de to regioner. EU fortsatte indsatsen for at sikre, at ytringsfriheden vedbliver med at være et vigtigt emne på FN's dagsorden, ved at arbejde aktivt i alle relevante multilaterale fora, støtte mandatet for FN's særlige rapportør om fremme og beskyttelse af retten til menings- og ytringsfrihed og arbejde tæt sammen med de særlige rapportører med lignende mandater fra Den Afrikanske Union (AU), Organisationen af Amerikanske Stater (OAS), OSCE og Den Islamiske Samarbejdsorganisation (OIC). Det støtter mandatet for FN's nyudnævnte særlige rapportør om retten til privatlivets fred. EU støttede FN's Menneskerettighedsråds resolution om journalisters sikkerhed, FN's Generalforsamlings resolutioner om retten til privatlivets fred i den digitale tidsalder, om menneskerettigheder og internettet og fremsatte en fælles erklæring om bekræftelse af retten til ytringsfrihed, herunder kreative og kunstneriske udtryk.

For så vidt angår menneskerettighedsforkæmpere støttede EU den relevante resolution på FN's 70. generalforsamling. I tilknytning til 28. samling i FN's Menneskerettighedsråd i februar lancerede EU den offentlige **#idefend**-kampagne på de sociale medier i samarbejde med Kontoret for FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder og Brasilien, Republikken Korea og Tunesien. Menneskerettighedsforkæmpernes situation indgik i en række EU-erklæringer i multilaterale fora, herunder i Menneskerettighedsrådet og OSCE's Permanente Råd, og EU var vært for et arrangement om menneskerettighedsforkæmpere i tilknytning til OSCE's møde vedrørende gennemførelse af den menneskelige dimension, der fandt sted i Warszawa.

#idefend-kampagnen

I tilknytning til 28. samling i FN's Menneskerettighedsråd lancerede Den Europæiske Union i samarbejde med FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder og Brasiliens, Republikken Koreas og Tunesiens faste missioner ved FN i Genève en offentlig kampagne for at udtrykke støtte til og solidaritet med menneskerettighedsforkæmperes arbejde verden over. #idefend-kampagnen havde til formål at øge den offentlige bevidsthed om det værdifulde bidrag, som civilsamfundsaktører yder til fremme og beskyttelse af menneskerettighederne verden over, men også om de risici, de udsættes for. Over 500 deltagere i Menneskerettighedsrådet tilsluttede sig kampagnen og gav udtryk for deres støtte. Mange ministre, ledere af internationale organisationer og ambassadører lod sig fotografere i kampagnens fotoautomat, og mennesker fra hele verden offentliggjorde billeder af sig selv på de sociale medier og brugte hashtagget #idefend på Twitter og Facebook.

Religions- og trosfrihed

Religionsfriheden har været under angreb i mange dele af verden. Mennesker, der tilhører religiøse mindretal, er blevet forfulgt og tvunget til at flygte fra områder, hvor de har boet i århundreder. De krænkelse af menneskerettighederne, som ISIL/Da'esh og andre terrorgrupper i Syrien og Irak har begået, var særlig brutale og udbredte, og EU fordømte dem uforbeholdent.

I denne forbindelse var gennemførelsen af EU's retningslinjer fra 2013 om religions- og trosfrihed fortsat en prioritet i 2015. Under fuld udnyttelse af disse retningslinjer er der fremsat talrige erklæringer og opfordringer for at minde staterne om deres primære forpligtelse til at beskytte alle, ikke mindst personer, der tilhører religiøse mindretal, mod diskrimination, vold og andre menneskerettighedskrænkelser. Religions- og trosfrihed blev systematisk taget op med mange partnere på forskellige niveauer for politisk dialog, bl.a. i menneskerettighedsdialoger og -konsultationer. EU involverede sig også gennem offentlige erklæringer og stille diplomati i enkeltsager, f.eks. sagen om Asia Bibi, den kristne kvinde, som en pakistansk ret har dømt for blasfemi.

I multilaterale fora forelagde EU initiativer om religions- og trosfrihed både i FN's Menneskerettighedsråd og i FN's Generalforsamling. På Menneskerettighedsrådets 28. samling i marts blev den EU-ledede resolution om religions- og trosfrihed vedtaget med konsensus. Resolutionen indeholdt en henvisning til rapporten fra den særlige rapportør for religions- og trosfrihed om nødvendigheden af at tackle udtryk for kollektivt religiøst had. Den udtrykkelige passage vedrørende retten til ikke at have en religion, der første gang blev indsat i 2013-resolutionen, blev bekræftet. Sideløbende med Menneskerettighedsrådets 28. samling organiserede EU-delegationen i Genève et møde med den særlige rapportør for religions- og trosfrihed for at undersøge, hvordan religiøst had kan tackles med de gældende internationale menneskerettighedsbestemmelser.

På FN's 70. generalforsamling blev den EU-ledede resolution om religions- og trosfrihed også vedtaget med konsensus. EU nåede sit hovedmål, som var at fokusere på beskyttelse af personer tilhørende religiøse samfund og mindretal verden over og sikre, at religiøs ekstremisme, der berører enkeltpersoners rettigheder, udtrykkeligt nævnes, og at stater opfordres til i tilstrækkelig grad at beskytte personer og samfund, der er i fare for voldelige overfald på grund af deres religion eller tro.

EU arbejdede fortsat sammen med Den Islamiske Samarbejdsorganisation (OIC) om gennemførelsen af resolution 16/18³⁴ og var repræsenteret på femte møde i Istanbulprocessen i Jeddah i juni 2015.

For så vidt angår EU's finansielle instrumenter blev projekter vedrørende religions- og trosfrihed, der var udvalgt under EIDHR's globale indkaldelse af forslag om bekæmpelse af diskrimination i 2013, fortsat gennemført i Asien, Eurasien og Mellemøsten i 2015. Desuden blev der afsat yderligere midler til et begrænset antal reserveprojekter vedrørende religions- og trosfrihed, hvilket bragte EIDHR's støtte til fremme af religions- og trosfrihed op på over 11 mio. EUR. Instrumentet omfatter nu aktiviteter vedrørende religions- og trosfrihed i alle dele af verden.

³⁴ "Bekæmpelse af intolerance over for, negative stereotyper om, stigmatisering og diskrimination af samt vold og tilskyndelse til vold mod personer på grund af religion eller tro".

Støtte til demokrati og valg

Menneskerettigheder og demokrati styrker hinanden gensidigt. Der er mange former for demokrati, men de har alle til formål at realisere menneskerettighederne, hvad enten det er politiske og borgerlige rettigheder eller kulturelle, økonomiske og sociale rettigheder. På baggrund af de øgede udfordringer for demokratierne i verden af i dag, med konsolidering og øget samarbejde mellem visse ikkedemokratiske regimer, udviklede og konsoliderede EU i 2015 sin indsats for at støtte demokratiet i overensstemmelse med et af målene i EU-traktaten. EU har, ud over sit arbejde med valgovervågning, hvor det i dag er en vigtig og troværdig aktør, også udviklet sin generelle politik for demokratistøtte, som vedrører de politiske processer og institutioner, der kan håndhæve og sikre respekten for menneskerettighederne.

Valg er kernen i demokratiske systemer. EU er blevet en vigtig aktør i denne sammenhæng på grund af troværdigheden af dets **valgobservationsmissioner** (EOM'er), som altid anvender høje standarder for integritet og uafhængighed i overensstemmelse med erklæringen om principperne for international valgobservation, som har sat den gyldne standard for valgobservation. I 2015 var det 10 år siden, principerklæringen blev vedtaget. EU vedblev med at arbejde tæt sammen med alle internationale observatørgrupper, der har forpligtet sig til at følge principerklæringen nøje.

EUEOM'er er uafhængige missioner, der ledes af en chefobservatør, normalt et medlem af Europa-Parlamentet. Alle EU's institutioner arbejder tæt sammen i alle dele af den proces, der har til formål at fremme demokratiske værdier over hele verden. EOM-henstillinger er nøglen til samarbejde med alle partnere for at forbedre den fremtidige valgproces, og EU har styrket sit engagement i en grundig opfølgning af EOM-, men også OSCE/ODIHR³⁵-henstillinger. EOM-henstillinger bliver nu konsekvent taget op i politiske dialoger med partnerlande og bidrager til tilrettelæggelsen af EU's bistand til valghandling. EU's nye handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati understreger desuden nødvendigheden af at konsolidere bedste praksis for at sikre effektiv opfølgning af EUEOM'er.

³⁵ Kontoret for Demokratiske Institutioner og Menneskerettigheder under OSCE.

I 2015 støttede EU fortsat valgprocesser rundt om i verden ved at udsende valgobservationsmissioner og valgekspertmissioner samt ved at yde teknisk og finansiel bistand til organer med ansvar for gennemførelse af valg og til nationale observatører. I 2015 blev der gennemført EOM'er i Nigeria, Burundi (missionen trukket tilbage grundet manglende minimumsbetingelser for troværdigt valg), Sri Lanka, Haiti (endnu ikke afsluttet), Myanmar/Burma, Guinea-Conakry, Tanzania (midlertidig omplacering til Europa på grund af politisk dødvande i Zanzibar) og Burkina Faso. Desuden blev der gennemført valgekspertmissioner i Togo, Tanzania, Elfenbenskysten, Guatemala, Egypten og Marokko (til lokalvalg). Sidst, men ikke mindst, blev der udsendt valgopfølgningsmissioner til Cambodja, Paraguay og Honduras.

EU fortsatte sit **pilotprojekt om demokratistøtte** for at forbedre sammenhængen i dets arbejde med demokrati. En række EU-delegationer styrkede sammen med medlemsstaterne på stedet den fælles analyse af de demokratiske udfordringer i partnerlandene. Der er udpeget arbejdsområder, hvor der på målrettet og effektiv vis kan samarbejdes med partnerlandet om demokratiske reformer. I 2016 vil der blive udarbejdet demokratihandlingsplaner.

Pilotprojektet viste, at det er nødvendigt at udvide EU's støtte til demokratiske institutioner ved at fokusere på samspillet mellem de statslige institutioner og borgerne, støtte de lovgivende forsamlinger, styrke forbindelsen mellem de politiske partier og borgerne, støtte lokalt demokrati og nå ud til de traditionelle aktører, der spiller en rolle for styrkelse af demokratiet. Det har også tilskyndet til mere synergi mellem demokratianalyser, landestrategier for menneskerettigheder og civilsamfundskøreplaner.

EU's handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati forpligter EU til at styrke sin indsats til støtte for flerpartisystemer og de politiske partier, der indgår i dem, samt parlamenter – med henblik på at udvide det politiske rum – og til at styrke forbindelsen mellem valgobservationsmissioner og den bredere dagsorden for demokratistøtte. En mere systematisk opfølgning på EOM'ernes henstillinger, bl.a. gennem bistand til valghandlinger, bidrager til at nå dette mål.

Den Europæiske Demokratifond, som afsluttede sin første 3-årige aktivitetscyklus i 2015, spiller en vigtig supplerende rolle. Den blev iværksat gennem en rådsafgørelse i 2012 og opererer uafhængigt af EU, men supplerer andre EU-instrumenter. Demokratifonden fokuserer på overgangsprocesser og støtter aktører, der ikke kan nås på andre måder, med vægt på lande i og uden for det europæiske nabolandsområde. I december 2014 enedes bestyrelsen om en udvidelse af Den Europæiske Demokratifonds aktiviteter til "naboernes naboer" med et loft på 15 % af fondens budget. Der er i 2015 blevet ydet enkelte tilskud til aktiviteter i Rusland og visse centralasiatiske lande. Den Europæiske Demokratifonds direkte støtte til målgrupper er finansieret gennem yderligere ressourcer, som stammer fra frivillige bidrag fra deres medlemsstater og andre interessenter, f.eks. private fonde, osv. I juni 2015 traf Kommissionen afgørelse om et nyt bidrag på 12 mio. EUR for Den Europæiske Demokratifonds driftsomkostninger fra 2015 til 2018.

Dødsstraf

Selv om 2015 var kendetegnet ved en voldsom stigning i antallet af henrettelser i nogle lande, der fortsat har dødsstraf, udgør de lande, der har afskaffet dødsstraf, fortsat et klart globalt flertal. I praksis har 101 lande afskaffet dødsstraf fuldstændig. Yderligere 33 lande har afskaffet den i praksis – dvs. at de ikke har henrettet nogen i mindst 10 år, og det længe har været deres politik ikke at foretage henrettelser.

I hele 2015 fortsatte EU med at understrege sin modstand mod **dødsstraf** og anvendte alle tilgængelige diplomatiske redskaber til at fremme dens afskaffelse verden over. I handlingsplanen vedrørende menneskerettigheder og demokrati er dødsstraf, sammen med tortur, helt centrale prioriteter, og der opfordres til, at de inddrages bredt i al EU's støtte til partnerlande og civilsamfundsorganisationer. Den globale indkaldelse af forslag under EIDHR omfattede en særlig afdeling vedrørende støtte til civilsamfundsprojekter, der bekæmper dødsstraf.

Spørgsmålet om dødsstraf blev konsekvent rejst over for lande, der fortsat har dødsstraf, og stod på dagsordenen for politiske dialoger og særlige menneskerettighedsdialoger. Gennem offentlige erklæringer beklagede EU den fortsatte brug af dødsstraf i forskellige dele af verden: Iran, Irak, Saudi-Arabien, Pakistan, Hviderusland, Egypten, Japan, Indonesien, Singapore, Kina, Vietnam, Taiwan og USA var særlig i søgelyset, men der blev afgivet erklæringer og foretaget demarcher i mange andre lande på grundlag af de minimumsstandarder, der er fastlagt i folkeretten, og EU's retningslinjer vedrørende dødsstraf. EU har været meget opmærksom på krænkelsen af disse minimumsstandarder ved at understrege, at det er helt uacceptabelt at bruge dødsstraf over for mindreårige, personer med intellektuelle funktionsnedsættelser og ved forbrydelser, som ikke er blandt de "mest alvorlige", f.eks. narkotikakriminalitet.

EU vedblev med aktivt at støtte den indsats, som Den Afrikanske Union har gjort for at få vedtaget en supplerende protokol til det afrikanske charter om menneskers og folks rettigheder om afskaffelse af dødsstraf, hvilket blev bekræftet i den seneste menneskerettighedsdialog mellem EU og Den Afrikanske Union den 24. november. På samme måde anvender EU en regional tilgang til at støtte regionale og lokale aktører, der engagerer sig i spørgsmålet om dødsstraf i Sydøstasien. Det udtrykte også tilfredshed med afskaffelsen af dødsstraf i Fiji, Surinam, Mongoliet og staten Nebraska i USA.

For at markere den europæiske dag mod dødsstraf og verdensdagen mod dødsstraf den 10. oktober fremsatte EU og Europarådet en fælles erklæring, hvor de på ny bekræftede deres modstand mod anvendelse af dødsstraf under alle omstændigheder og deres tilsagn om at arbejde for afskaffelse af dødsstraf på verdensplan. Sideløbende markerede en lang række EU-delegationer denne vigtige dato ved at organisere forskellige arrangementer såsom debatter, konferencer og andre aktiviteter for at højne den offentlige bevidsthed.

EU fortsatte med at gøre opmærksom på sin modstand mod dødsstraf i alle relevante multilaterale fora, navnlig FN, OSCE og Europarådet, ved at bygge videre på den vellykkede vedtagelse på FN's 69. generalforsamling af resolutionen om et moratorium for anvendelsen af dødsstraf³⁶ med det hidtil største antal stemmer for. EU's særlige repræsentant for menneskerettigheder, Stavros Lambrinidis, øgede synligheden af EU's indsats mod dødsstraf, da han i marts 2015 talte i det panel i FN's Menneskerettighedsråd, der hvert andet år drøfter spørgsmålet om dødsstraf, og som satte fokus på regionale bestræbelser på at afskaffe dødsstraf. EU deltog også aktivt i FN's Generalforsamlings ministermøde på højt plan, der var tilrettelagt af OHCHR, Italien, Frankrig, Argentina og Fiji i fællesskab og drejede sig om "bevægelse væk fra dødsstraf" (den 29. september 2015 i New York).

Tortur og anden mishandling

Rapporter om tvangsforsvindinger, vilkårlig tilbageholdelse og mishandling af migranter samt andre beretninger fra hele verden henledte opmærksomheden på den vedvarende anvendelse af tortur og mishandling og understregede nødvendigheden af også at tage fat på problemet uden for det konventionelle fængselsmiljø. På den baggrund rejste EU og især EU's særlige repræsentant for menneskerettigheder, Stavros Lambrinidis, systematisk spørgsmålet under besøg i og menneskerettighedsdialoger med tredjelande og tilskyndede landene til at ratificere og gennemføre FN's konvention mod tortur og den valgfri protokol hertil og slutte sig til indsatsen for at fremme universel ratifikation. EU opfordrede indtrængende landene til at sikre, at tortur kriminaliseres ved lov og retsforfølges behørigt, at ofre får oprejsning, og at henstillingerne fra internationale overvågningsmekanismer følges. EU rejste også spørgsmålene om tvangsforsvindinger og hemmelig tilbageholdelse. Under disse dialoger tilbød EU konkrete muligheder, herunder finansiel støtte, for at bistå landene i deres bestræbelser på at udrydde tortur og mishandling afhængigt af deres behov.

³⁶ FN's Generalforsamlings resolution A/RES/69/186:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186.

EU's handlingsplan vedrørende menneskerettigheder understreger nødvendigheden af at sætte ind over for problemet på en bredt dækkende måde, integrere forholdsregler i EU's aktiviteter såsom terrorbekæmpelse og krisestyring, håndtere forbindelserne mellem dødsstraf, tvangsforsvindinger og vilkårlig anholdelse og tilbageholdelse og træffe foranstaltninger sammen med internationale og regionale organisationer og civilsamfundsorganisationer, herunder det tiårige globale initiativ (initiativet vedrørende konventionen mod tortur), for at opnå ratificering og gennemførelse på globalt plan af FN's konvention mod tortur senest i 2024.

Gennem sin bilaterale støtte imødekommer EU behovet for reform af retsvæsenet med sigte på et uafhængigt retsvæsen, adgang til domstolsprøvelse og forbedrede fængselsforhold i flere lande. Der ydes støtte til uddannelse af politifolk, og alt andet personale i det strafferetlige system, i menneskerettighedsspørgsmål og i, hvordan man afslører og indberetter påstået tortur.

Under EIDHR omhandler en række projekter forebyggelse af tortur og anden mishandling samt rehabilitering af ofre. Gennem kapacitetsopbygning og udveksling af bedste praksis hjælper to projekter, der finansieres under EIDHR, over 60 nationale menneskerettighedsinstitutioner i Afrika og Asien med at varetage deres vigtige nationale opgave i kampen mod tortur og mishandling på tilfredsstillende vis. Et andet projekt, der omfatter Asien, Kaukasus, Mellemøsten, Nord-, Syd- og Mellemamerika og EU, fremmer stærkere kontrol med levering og anvendelse af torturteknologi og tilskynder de relevante regeringer til at udvikle effektive nationale politikker, procedurer og love til kontrol af handel med, brug af og ansvar for torturteknologi. Andre eksempler på områder, der er omfattet af EU-finansiering, er forbedrede fængselsforhold, bevidstgørelse om specifikke behov for beskyttelse af sårbare grupper, støtte til alternativ frihedsberøvelse for unge samt det at lytte til ofre for tortur, øge den offentlige bevidsthed og drage gerningsmændene til ansvar.

EU samarbejder med Europarådet om at yde støtte til og bidrage til kapacitetsopbygning af de strafferetlige systemer i flere lande, f.eks. det længerevarende uddannelsesprogram for fængselspersonale i Georgien.

Sideløbende med den finansielle støtte tilrettelagde delegationerne også arrangementer for at gøre opmærksom på, hvor vigtig bekæmpelse af tortur er.

EU har et frugtbart samarbejde med civilsamfundsorganisationer, der bekæmper tortur aktivt. I 2015 blev der arrangeret kurser for de ansatte i EU's institutioner og medlemsstaterne, hvor civilsamfundsorganisationer³⁷ og FN's særlige fond holdt oplæg om forebyggelse af tortur, overvågning og rehabilitering af ofre og mulighederne for et styrket samarbejde mellem FN og EU. Repræsentanter for EU deltog også i en drøftelse med FN's Komité mod Tortur og civilsamfundet, som FIACAT³⁸ havde taget initiativ til, i november i Genève. Arrangementet var en glimrende lejlighed til at styrke sammenhængen i vores fælles indsats for at bekæmpe tortur og mishandling. I sine konklusioner³⁹ fra december gentog Rådet, hvor højt det prioriterer bekæmpelse af tortur og anden mishandling, og det udtrykte tilfredshed med Revisionsrettens generelt positive særberetning "EU's støtte til bekæmpelse af tortur og afskaffelse af dødsstraf".

Bekæmpelse af diskrimination

Ligestilling mellem kønnene er en central del af de europæiske værdier og er nedfældet i EU's juridiske og politiske ramme. EU har gjort en særlig indsats for at markere 2015 som et mærkeår for ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders indflydelse og status. Kvinders politiske deltagelse og styrkelse af deres økonomiske indflydelse og status, initiativer mod kønsbaseret vold og skadelig praksis (kvindelig genital lemlæstelse/omskæring, børneægteskaber, tidlige ægteskaber og tvangsægteskaber, kvindemord), foranstaltninger til at sætte en stopper for seksuel vold i konflikter, gennemførelsen af FN's Sikkerhedsråds resolution 1325 (UNSCR 1325) om kvinder, fred og sikkerhed, forhandlingerne om den nye udviklingsdagsorden og integrering af ligestillingsaspektet i politikker og praksis til forebyggelse og bekæmpelse af voldelig ekstremisme var nogle af de områder, som EU prioriterede i rapporteringsperioden.

³⁷ Amnesty International, Association for the Prevention of Torture (APT), Fédération internationale de l'action des chrétiens pour l'abolition de la torture (FIACAT), Det Internationale Rehabiliteringsråd for Torturofre (IRCT), Verdensorganisationen mod tortur (OMCT).

³⁸ Fédération internationale de l'ACAT (FIACAT) er en international ikkestatslig organisation til forsvar af menneskerettighederne, som har mandat til at kæmpe for afskaffelse af tortur og dødsstraf.

³⁹ Rådets konklusioner, december 2015, 14640/15:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/da/pdf>.

20-året for og gennemgangen af Beijingerklæringen og den tilhørende handlingsplan faldt sammen med revisionen på højt plan af UNSCR 1325 om kvinder, fred og sikkerhed. Disse forhold – også i sammenhæng med vedtagelsen af 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling og med de sideløbende gennemgange af FN's fredsbevarende operationer og af fredsopbygningsstrukturen – fremmede dagsordenen for ligestilling, som EU står i spidsen for, med mulighed for at opnå fornyet tilsagn fra stater og internationale organisationer, at forbedre gennemførelsesmetoderne for bedre og hurtigere at nå målet om ligestilling mellem kønnene og at forankre ligestillingsaspektet solidt i den internationale freds-, sikkerheds- og udviklingsstruktur.

Højtstående repræsentant og næstformand Federica Mogherini deltog i åbningen på højt plan af den 59. samling i FN's Kommission for Kvinders Status (CSW), hvor man nåede til enighed om og helt enestående vedtog en politisk erklæring i lyset af 20-året for Beijingerklæringen og den tilhørende handlingsplan. EU's særlige repræsentant for menneskerettigheder, Stavros Lambrinidis, deltog også i CSW, hvor han repræsenterede EU i en af rundbordsdrøftelserne på ministerplan og ved flere sideløbende arrangementer. På "Global Leaders' Meeting on Gender Equality and Women's Empowerment" i New York den 27. september gav EU, som var repræsenteret ved førstestæstformand for Europa-Kommissionen, Frans Timmermans, tilsagn om at fremme kvinders økonomiske uafhængighed og om at bekæmpe vold mod kvinder gennem forebyggelse, beskyttelse og retsforfølgning. EU gav også tilsagn om at indarbejde en stærk ligestillingsdimension i 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling, både som et selvstændigt mål og integreret i de øvrige mål og delmål. Under FN's Sikkerhedsråds åbne debat på højt niveau, der markerede 15-året for UNSCR 1325, gav EU tilsagn om at afsætte over 100 mio. EUR over de næste syv år til projekter med sigte på ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders og pigers indflydelse og status.

I 2015 vedtog EU følgende politikdokumenter, hvor ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders indflydelse og status i eksterne forbindelser stod højt på dagsordenen: handlingsplanen vedrørende menneskerettigheder og demokrati, kønshandlingsplanen (2016-2020), som indeholder en lang liste over foranstaltninger til forbedring af kvinders situation med hensyn til ligestilling og styrkelse af indflydelse og status, og den strategiske indsats for ligestilling mellem kønnene (2016-2019), som fremmer ligestilling mellem kønnene og kvinders rettigheder verden over.

I september 2015 udnævnte højtstående repræsentant/næstformand Federica Mogherini ambassadør Mara Marinaki som EU-Udenrigstjenestens første ledende rådgiver for kønsspørgsmål og for gennemførelsen af FN's Sikkerhedsråds resolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed.

Millioner af **børn** verden over lider fortsat under alle former for vold, herunder følgerne af og byrderne i forbindelse med krig og krigens grusomheder, diskrimination og fattigdom.

Migrantbørns, flygtningebørns og internt fordrevne børns rettigheder krænktes til stadighed. De nægtes deres ret til uddannelse og er udsat for en øget risiko for vold, forsvinden eller menneskehandel. Krisen har sat asyl- og børnebeskyttelsessystemerne under særligt pres eller har forværret eksisterende systemmangler.

Gennem FN's konvention om barnets rettigheder har det internationale samfund givet et vigtigt tilsagn om at respektere alle børns rettigheder. Konventionen, som 196 lande har ratificeret, er den menneskerettighedskonvention, der er blevet ratificeret af flest lande. I 2015 gjorde EU i sine menneskerettighedsdialoger, underudvalg og uformelle menneskerettighedsgrupper med tredjelande opmærksom på deltagerstaternes forpligtelse til at gennemføre konventionen, og det hilste Sydsudans og Somalias ratifikation af konventionen velkommen.

EU var en stor fortaler for, at 2030-dagsordenen skulle omfatte mål 8.7, som har til formål at afskaffe tvangsarbejde, bringe moderne slaveri og menneskehandel til ophør og sikre forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde, herunder rekruttering og brug af børnesoldater, og senest i 2025 at afskaffe børnearbejde i alle dets former og mål 16.2, som har til formål at bringe misbrug og udnyttelse af samt handel med og alle former for vold og tortur mod børn til ophør. EU foretog i 2015 omfattende forberedende høringer med NGO'er, FN-organer og andre internationale organisationer, der fokuserer på børn, om betydningen af, at der i EU's nye handlingsplan om menneskerettigheder og demokrati er et tiltag om styrkelse af børnebeskyttelsesordninger i tredjelande.

EU's engagement i at bringe alle former for vold mod børn til ophør ses også af, at der i september 2015 blev iværksat diplomatiske outreachaktiviteter med globalt fokus på alle former for vold mod børn og kvinder og fokus på at bringe børneægteskaber, tidlige ægteskaber og tvangsægteskaber samt kvindelig genital lemlæstelse/omskæring til ophør. Samtlige EU-delegationer blev pålagt at gennemføre tiltag på prioriterede områder efter eget valg og at aflægge rapport senest i december 2015.

EU fortsatte sin støtte til kampagnen "Børn, ikke soldater", som FN's generalsekretærs særlige repræsentant vedrørende **børn i væbnede konflikter** og UNICEF har igangsat i fællesskab i 2014, og som har til formål at sikre, at væbnede regeringsstyrker senest i 2016 ophører med at rekruttere og bruge børn i konflikter. Trods konfliktoptrapning og øgede sikkerhedsmæssige udfordringer i nogle af kampagnelandene i 2015 har kampagnen indtil videre resulteret i løsladelsen af tusindvis af tidligere børnesoldater, og en række regeringer har udvist klar vilje til at handle og gjort prisværdige fremskridt. I august iværksatte Kommissionen også en indkaldelse af forslag med stor fokus på støtte til projekter for børn, der har været tilknyttet grupper af væbnede styrker og bander og været berørt af væbnet vold.

Som supplement til andre instrumenter sigter programmet vedrørende globale almene goder og udfordringer⁴⁰ 2014-2020 under instrumentet til finansiering af udviklingssamarbejde (DCI)⁴¹ mod at bekæmpe alle former for børnearbejde og støtte strategier og interventioner med henblik på at håndtere de særlige problemer og udfordringer, der vedrører børn. Ved udgangen af 2015 bestilte Europa-Kommissionen en undersøgelse til vurdering af de væsentligste EU-interventioner under diverse instrumenter med henblik på at foreslå effektive foranstaltninger for kommende tiltag, der skal bekæmpe børnearbejde og tvangsarbejde, inden for EU's internationale samarbejde og udvikling.

I hele 2015 fortsatte EU med at fremhæve iværksættelsen af EU's og UNICEF's fælles værktøjskasse vedrørende børns rettigheder "Integrering af børns rettigheder i udviklingssamarbejde". Der blev i samarbejde med det tyske agentur for samarbejde (GiZ) arrangeret kurser for EU-delegationers medarbejdere, lokale myndigheder og civilsamfundsorganisationer om barnets rettigheder.

⁴⁰ Bilag II - Programmet vedrørende globale almene goder og udfordringer under instrumentet for udviklingssamarbejde (DCI). Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 233/2014 af 11. marts 2014 om oprettelse af et instrument til finansiering af udviklingssamarbejde for perioden 2014-2020

⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=DA>.
https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en.

EU øgede yderligere sit engagement i uddannelse i nødsituationer. Kommissionen bevilgede 11 mio. EUR til 18 humanitære projekter, der sigter mod at støtte børn i konflikter og komplekse nødsituationer gennem uddannelse, herunder øremærkede midler på 1 mio. EUR til uddannelse af børn, der er ramt af ebolaepidemien. Dette initiativ er vokset hvert år siden 2012, året, hvor EU tilegnede pengene fra nobelprisen til børn, som ikke får mulighed for at vokse op i fred. Ved udgangen af 2015 havde GD ECHO afsat over 23 mio. EUR og var nået ud til 1,5 mio. børn i 26 lande.

EU iværksatte en undersøgelse af institutionaliseringen af børn og mulige alternative plejeløsninger i Asien og Afrika samt mellem- og sydamerikanske lande. Undersøgelsens hovedmål er at fremme specifik viden og give retningslinjer for mulige fremtidige tiltag i forbindelse med spørgsmålet om børn i institutioner verden over, som mangler forældreomsorg.

For så vidt angår EU's multilaterale indsats fremsætter EU hvert år i FN to resolutioner om barnets rettigheder sammen med Grulac. Lige som det var tilfældet med FN's Menneskerettighedsråds resolution om vejen til bedre investering i barnets rettigheder, stod EU også i spidsen for resolutionen fra 3. Komité under FN's Generalforsamling om retten til uddannelse. Sidstnævnte resolution opfordrer stater til bl.a at værne om alle pigers og drenges ret til inkluderende og omfattende kvalitetsuddannelse, herunder børn med handicap, at sikre lige adgang for børn af oprindelige folk samt at sørge for uddannelse af børn i nødsituationer og sikre uddannelse i forbindelse med væbnet konflikt.

EU anerkender fuldt ud de alvorlige udfordringer, som **ældre** står over for, herunder når det gælder beskæftigelse, forskelsbehandling, misbrug, vanrøgt og pensioner. I 2015 deltog EU aktivt i den åbne arbejdsgruppe vedrørende aldring, hvis formål er at styrke beskyttelsen af menneskerettighederne for ældre, og som blev afholdt i New York i juli 2015, samt i drøftelser i Menneskerettighedsrådet om ældre. Disse møder er vigtige muligheder for at udveksle erfaringer, bedste praksis og politikker, herunder overvejelse af væsentlige forslag vedrørende et internationalt retligt instrument, mellem regeringsrepræsentanter, eksperter og aktører fra civilsamfundet.

I 2015 kunne der noteres visse fremskridt hen imod ligestilling for **LGBTI**⁴²-personer med vigtige milepæle i hele årets løb. Ægteskab mellem personer af samme køn blev legaliseret i USA og Mexico, og lande som Mozambique afkriminaliserede homoseksuelle forhold. Til trods for disse fremskridt har den globale kampagne for overholdelsen af alle menneskerettigheder for LGBTI-personer oplevet en række tilbageskridt i andre regioner, herunder Afrika og Mellemøsten. Der er stadig omkring otte lande, hvor homoseksualitet straffes med døden, og næsten 80 lande anser stadig forhold mellem personer af samme køn for at være ulovlige. Vold mod LGBTI-personer er fortsat udbredt mange steder, og der finder omfattende diskrimination sted inden for sundhedspleje, uddannelse og andre sektorer.

EU har øget sin aktivitet på dette område. I 2015 rejste EU spørgsmålet om LGBTI-personers rettigheder i sine menneskerettighedsdialoger med Brasilien, Georgien, Ukraine, Mexico, Turkmenistan og Kirgisistan. Spørgsmålet blev også taget op med USA og Canada. Et andet forum, hvor der blev drøftet LGBTI-spørgsmål, var den politiske dialog i henhold til artikel 8 i Cotonouaftalen med staterne i Afrika, Vestindien og Stillehavet. I denne sammenhæng blev der i hele 2015 drøftet LGBTI-spørgsmål med Gambia, Uganda og Belize. Den 17. maj udsendte højtstående repræsentant og næstformand Federica Mogherini en erklæring for at markere den internationale dag mod homofobi, transfobi og bifobi og udvise solidaritet med LGBTI-personer i hele verden i kampen for at gøre en ende på diskrimination på grund af seksuel orientering og kønsidentitet.

For så vidt angår det finansielle samarbejde bliver der i øjeblikket givet støtte til 10 NGO-projekter om LGBTI-personers ligestilling under EIDHR til et beløb af ca. 8 mio. EUR. Målsætningen med disse projekter er at forbedre LGBTI-organisationers synlighed og accept hos samt dialog med myndighederne med det formål at ændre lovgivningen, bekæmpe homofobi, beskytte LGBTI-personer mod vold og give LGBTI-personer og NGO'er undervisning, information og juridisk bistand.

⁴² Lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner og interkønnede.

På FN-niveau støtter EU fortsat FN's arbejde og navnlig resolutionen om menneskerettigheder, seksuel orientering og kønsidentitet⁴³, som Menneskerettighedsrådet vedtog i september 2014. I juni 2015 på 28. samling i Menneskerettighedsrådet undertegnede alle 28 EU-medlemsstater en fælles erklæring om vold og diskrimination på grund af seksuel orientering og kønsidentitet. Sideløbende med 70. generalforsamling den 29. september i New York organiserede den tværregionale LGBTI-kernegruppe, der omfatter EU og en række af dets medlemsstater, et ministermøde med titlen "Ingen må lades i stikken: Ligestilling og inklusion i udviklingsdagsordenen for perioden efter 2015". Deltagerne omfattede Kommissionens næstformand Frans Timmermans og FN's generalsekretær Ban-Ki Moon. Sammen med andre partnere støttede EU også iværksættelsen af FN's kampagne mod homofobi og transfobi for Stillehavsområdet i august 2015.

For så vidt angår andre regionale organisationer fremmede EU aktivt dette spørgsmål i OSCE og var i 2015 endnu engang medsponsor for et arrangement i tilknytning til mødet om gennemførelse af den menneskelige dimension vedrørende intolerance og diskrimination over for LGBTI-personer i OSCE-regionen. I Europarådet fremsatte EU en erklæring på mødet den 17. juni 2015 i Ministerkomitéen for at henlede opmærksomheden på behovet for at forbedre LGBTI-personers menneskerettigheder i Europa og for at bekræfte sin støtte til Europarådets aktiviteter til bekæmpelse af alle former for diskrimination.

Omkostninger ved udelukkelse af LGBTI-personer

Den 8. årlige begivenhed i LGBT-kernegruppen fandt sted på den internationale menneskerettighedsdag den 10. december og fokuserede på omkostningerne ved udelukkelse og diskrimination samt på fordelene ved inddragelse af LGBT-personer for økonomien på grundlag af en undersøgelse fra Verdensbanken om de økonomiske omkostninger ved udelukkelse i Indien. EU fremmede en debat med LGBTI-menneskerettighedsforkæmpere fra hele verden, og drøftelserne omhandlede interkønnedes usynlighed, FN's udviklingsdagsorden og civilsamfundets mindre råderum.

EU støtter også #FREEANDEQUAL.

⁴³ Menneskerettighedsrådets resolution om menneskerettigheder, seksuel orientering og kønsidentitet (vedtaget den 26. september 2014) - **A/HRC/RES/27/32**

EU fortsatte med at inddrage rettigheder for **personer med handicap** i menneskerettighedsdialoger med en række partnerlande og regionale organisationer.

EU er part i konventionen om rettigheder for personer med handicap (CRPD). På 8. møde i Konferencen af Deltagende Stater i juni redegjorde EU for de vigtigste fremskridt i gennemførelsen af konventionen, og det udtrykte sin støtte til at medtage handicapspørgsmål i målene for bæredygtig udvikling. EU afholdt også et arrangement med Det Europæiske Handicapforum. I august foretog CRPD-komitéen for første gang en evaluering af EU's gennemførelse af konventionen på grundlag af den første EU-rapport til FN om gennemførelsen af konventionen i EU. Med hensyn til eksterne forbindelser roste komitéen tendensen til at inddrage handicappedes rettigheder i finansieringen af EU's eksterne forbindelser, inkluderingen af handicap i de prioriterede områder for EU-meddelelsen om målene for bæredygtig udvikling efter 2015 samt Rådets konklusioner om inddragelse af personer med handicap i katastrofehandtering og Rådets engagement i Sendairammen for katastroforebyggelse 2015-2030. Komitéen fremsatte også en række henstillinger til, hvordan gennemførelsen af artikel 11 (om risikosituationer og humanitære nødsituationer) og artikel 32 (internationalt samarbejde) i konventionen om rettigheder for personer med handicap kan forbedres. I december reagerede Kommissionen på anbefalingerne i udvalgets afsluttende bemærkninger ved at vedtage den europæiske lov om tilgængelighed, et forslag til direktiv om tilgængeligheden af bestemte varer og tjenester.

På ASEM's⁴⁴ møde på højt plan om handicap, der blev afholdt den 29.-30. oktober i Beijing, Kina, fremhævede EU den betydning, det tillægger den menneskerettighedsbaserede tilgang i konventionen om rettigheder for personer med handicap, og understregede, at denne tilgang også skal anvendes i forbindelse med håndtering af det nye marked inden for kompenserende teknologier.

EU intensiverer sin finansielle støtte til handicappedes sociale inklusion og menneskerettigheder i sit udviklingssamarbejde. Der ydes støtte gennem projekter, som er rettet mod personer med handicap, og gennem øget integrering af handicapspørgsmål i udviklingssamarbejdet generelt, f.eks. ved at sikre tilgængelighed.

⁴⁴ Asien-Europa-mødet (ASEM) blev oprettet i 1996 og er siden blevet et vigtigt forum for dialog og samarbejde mellem Europa og Asien.

Oprindelige folks rettigheder og rettigheder for mindretal

Personer, der tilhører mindretal i alle regioner i verden, er fortsat udsat for alvorlige trusler, diskrimination og racisme og udelukkes for ofte fra fuld deltagelse i det økonomiske, politiske og sociale liv i deres lande. EU har deltaget i multilaterale fora om fremme af rettigheder for personer, der tilhører mindretal. De udfordringer, som grupper såsom romaerne og krimtatarerne står over for, er blevet drøftet med internationale mandatindehavere såsom FN's særlige rapportør om mindretalsspørgsmål og OSCE's højkommissær for nationale mindretal. I november 2015 deltog EU også i det årlige forum om mindretalsspørgsmål, der omhandlede mindretal i det strafferetlige system, hvor EU gav sin støtte til flere henstillinger vedrørende bl.a. en upartisk og ikkediskriminerende retspleje. Tiltag til bekæmpelse og afskaffelse af diskrimination af personer, som tilhører mindretal, herunder ofre for kastebaseret diskrimination, blev også indarbejdet i EU's samarbejde med partnerlandene og til støtte for civilsamfundet, navnlig gennem EIDHR.

Oprindelige folks jordrelaterede menneskerettigheder var fortsat under pres, herunder i forbindelse med "land grabbing" og klimaændringer.

EU støtter gennem EIDHR et projekt sammen med ILO om forbedring af de oprindelige folks adgang til domstolsprøvelse og udvikling gennem en lokalsamfundsbase overvågningsmekanisme. Projektet medvirkede til inddragelsen af oprindelige folk i 2030-dagsordenen.

På 325. møde i ILO's Styrelsesråd i november 2015 udtrykte EU sin støtte til ILO's initiativ til fremme af oprindelige folks adgang til inklusiv og bæredygtig udvikling.

Som anført i EU's handlingsplan vedrørende menneskerettigheder og demokrati påbegyndte EU udarbejdelsen af en styrket politik vedrørende oprindelige folk i tråd med FN's erklæring om oprindelige folks rettigheder og slutdokumentet fra verdenskonferencen om oprindelige folk, der blev afholdt i 2014 i New York. I denne sammenhæng organiserede EU konsultationer med de oprindelige folk. De oprindelige folk hilste under konsultationerne EU's tilgang velkommen, kom med værdifulde input og anbefalinger og slog til lyd for en varig dialog med EU. En ny EU-politik vedrørende oprindelige folk forventes færdigudarbejdet i 2016.

Afskaffelse af **racisme, racediskrimination, fremmedhad og hermed beslægtet intolerance** var fortsat en prioritet for EU. EU er fortsat engageret i FN og i dialoger med partnerlande og civilsamfundet med henblik på at fremme bevidstgørelse og udveksle bedste praksis. EU bidrog navnlig til den mellemstatslige arbejdsgruppe vedrørende effektiv gennemførelse af Durbanerklæringen og -handlingsprogrammet, ad hoc-udvalget vedrørende udarbejdelse af supplerende standarder samt Ekspertgruppen vedrørende Folk af Afrikansk Herkomst. Endvidere griber EU enhver mulighed, herunder interaktive dialoger med mandatindehaverne i Menneskerettighedsrådet, for at fordømme racisme, racediskrimination, fremmedhad og hermed beslægtet intolerance og slå til lyd for fremme og beskyttelse af menneskerettighederne for alle, herunder folk af afrikansk herkomst.

Erhvervslivet og menneskerettighederne

Der blev fortsat meldt om krænkelse af de borgerlige og politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder på grund af virksomheders adfærd i mange dele af verden i 2015. Det drejede sig bl.a. om angreb på arbejdstagerrettigheder, og lokale landbrugssamfund og oprindelige samfund, der udsættes for land grabbing og tvangsfordrivelse, navnlig i visse lande i Asien og Latinamerika.

På denne baggrund har EU ydet støtte til menneskerettighedsforkæmpers aktiviteter og fremmet erhvervslivets respekt for menneskerettighederne over for en række tredjelande, både i forbindelse med regelmæssige menneskerettighedsdialoger og på ad hoc-møder. EUSR for menneskerettigheder har som en nøgleprioritet taget spørgsmål om erhvervslivet og menneskerettighederne op i sine drøftelser med strategiske partnere, herunder Sydafrika og Brasilien og med Den Afrikanske Union. I september tilrettelagde Den Europæiske Union og Brasilien et særligt seminar om erhvervslivet og menneskerettighederne, hvor deltagere fra EU-institutionerne og medlemsstaterne, de brasilianske myndigheder, FN samt brasilianske og europæiske virksomheder udvekslede bedste praksis med henblik på at styrke det bilaterale og multilaterale samarbejde om dette spørgsmål.

EU fortsatte med at fremme de vejledende principper om erhvervslivet og menneskerettighederne, der i 2011 blev enstemmigt godkendt på FN-niveau som det bedste politiske redskab til at behandle disse spørgsmål samlet og mest effektivt, og gjorde fremskridt med hensyn til gennemførelsen heraf. EU-medlemsstaterne fortsatte udarbejdelsen af nationale handlingsplaner om erhvervslivet og menneskerettighederne og/eller virksomhedernes sociale ansvar. Ved udgangen af 2015 havde syv medlemsstater vedtaget nationale handlingsplaner om erhvervslivet og menneskerettighederne, og yderligere 20 havde færdigudarbejdet eller gjort betydelige fremskridt med nationale handlingsplaner om virksomhedernes sociale ansvar. I juli 2015 vedtog Europa-Kommissionen et arbejdsdokument om EU's gennemførelse af FN's vejledende principper om erhvervslivet og menneskerettigheder, der indeholder en grundig redegørelse for gennemførelsen heraf i EU og i EU's eksterne forbindelser siden vedtagelsen af meddelelsen om virksomheders sociale ansvar (VSA) i 2011⁴⁵. Kommissionen har som led i sin støtte til erhvervslivs- og menneskerettighedsdagsordenen gjort en aktiv indsats for yderligere udbredelse af supplerende værktøjer såsom FN's Global Compact-initiativ, retningslinjerne for multinationale virksomheder fra Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD), ILO's MNE-erklæring⁴⁶ og ISO 26000-retningslinjerne for socialt ansvar.

For så vidt angår teknisk støtte traf Kommissionen i 2015 forberedelser til en indkaldelse af forslag under EIDHR om gennemførelsen af FN's vejledende principper vedrørende erhvervslivet og menneskerettighederne, der offentliggøres i juli 2016. Inden for rammerne af partnerskabsinstrumentet blev der ligeledes iværksat teknisk støtte til en række CELAC-lande med henblik på forberedelsen af nationale handlingsplaner. Som opfølgning på seminaret mellem EU og Den Afrikanske Union i 2014 i Addis Abeba ydede EU teknisk støtte til udformningen af en AU-ramme for fremme af ansvarlig forretningsførelse i Afrika.

Inden for den multilaterale ramme støtter EU en konsensuel tilgang. Det omfatter støtte til FN's arbejdsgruppe vedrørende erhvervsliv og menneskerettigheder, som blev oprettet i 2011. EU støtter også projektet om ansvarlighed og retsmidler, som ledes af FN's højkommissær for menneskerettigheder, og som sigter mod at forbedre adgangen til nationale retsmidler for ofre for erhvervslivets alvorlige krænkelse af menneskerettighederne.

⁴⁵ SWD(2015) 144 final og COM(2011) 681.

⁴⁶ ILO's MNE-erklæring er en trepartserklæring om principper for multinationale virksomheder og socialpolitik.

I juli mødtes en mellemstatslig arbejdsgruppe for at udarbejde et internationalt juridisk bindende instrument om erhvervslivet og menneskerettighederne under ledelse af Ecuador for første gang i Menneskerettighedsrådet. På åbningsmødet opfordrede EU til et fornyet engagement til at gennemføre FN's vejledende principper og gav udtryk for kritik af, at arbejdsgruppen i praksis kun ville fokusere på transnationale selskaber, medens mange menneskerettighedskrænkelser begås af virksomheder på nationalt plan. EU beklagede, at dets anmodning om, at gruppen skulle fokusere på alle slags virksomheder, blev afvist. IGWG mødes igen i oktober 2016.

Virksomhedernes sociale ansvar og erhvervsliv og menneskerettigheder indgik i dialoger med forskellige lande og regioner. Eksempelvis vedtog det 5. ASEM-møde mellem arbejds- og beskæftigelsesministrene i december 2015 "Sofaerklæringen", som indeholder et omfattende kapitel om fremme af ordentligt arbejde og sikrere arbejdspladser i globale forsyningskæder.

4. Menneskerettighederne i alle EU's eksterne politikker

Handel

Handelspolitikken kan være et effektivt redskab til yderligere at støtte menneskerettighederne i tredjelande sammen med EU's øvrige eksterne politikker, især udviklingssamarbejdet. EU har været førende med hensyn til at integrere målene for bæredygtig udvikling i handelspolitikken og at gøre handel til et redskab til at fremme bæredygtig udvikling på verdensplan. Betydningen af handelspolitikens potentielle bidrag til bæredygtig udvikling blev bekræftet på globalt niveau i 2015 i 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling.

I tråd med meddelelsen fra oktober 2015 "Handel for alle – En mere ansvarlig handels- og investeringspolitik"⁴⁷ fortsætter EU med at bistå udviklingslande, og navnlig de mindst udviklede lande (LDC-lande) og andre lande, der har størst behov, med at blive integreret i det globale handelssystem og drage størst mulig fordel af handel. Dette foregår gennem EU's politik om bistand til handel, de unilaterale handelspræferencer og de bilaterale og regionale handelsaftaler. Menneskerettighedsspørgsmål integreres i unilaterale præferencer (navnlig i GSP+-ordningen), i EU's eksportkontrollpolitik og i EU's bilaterale frihandelsaftaler (FTA'er).

For så vidt angår de unilaterale præferencer har den nuværende forordning om den generelle toldpræferenceordning (GSP) været gældende siden den 1. januar 2014. 14 lande har under den nye ordning fået tildelt særlig fordelagtige handelspræferencer (GSP+), der fremmer overholdelse af 27 internationale konventioner (herunder grundlæggende konventioner om menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder). I løbet af 2015 fandt der en intens dialog sted mellem EU og GSP+-begunstigede lande om konventionernes gennemførelse, og EU indførte andre innovative måder, hvorpå der kan ydes støtte til gennemførelse, håndhævelse og overvågning af de relevante menneskerettighedstraktater og ILO-konventioner. Den første rapport om GSP+-overvågningscyklussen blev offentliggjort i begyndelsen af 2016.

Den globale indkaldelse af forslag under EIDHR i 2015 omfattede en afdeling med henblik på at støtte og styrke civilsamfundets aktører med at bidrage til overvågningen og den effektive gennemførelse af de relevante 27 konventioner, der er ratificeret af GSP+-begunstigede lande (5 mio. EUR). De udvalgte projekter vil bidrage til at sikre, at krænkelse af menneskerettighederne overvåges ordentligt af civilsamfundsorganisationer i GSP+-begunstigede lande.

Med hensyn til eksportkontrol er forordning (EF) nr. 1236/2005 om handel med varer, der kan anvendes til henrettelse eller tortur⁴⁸, ved at blive revideret, og der er opnået gode fremskridt i drøftelserne om Kommissionens forslag til ændringer. I sidste kvartal af 2015 fastlagde Europa-Parlamentet og Rådet deres holdninger og indledte en trepartsprocedure med Kommissionen om spørgsmålet med henblik på at afslutte processen i 2016.

⁴⁷ COM(2015) 497 final:

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/DA/1-2015-497-DA-F1-1.PDF>.

⁴⁸ Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) nr. 1352/2011 af 20. december 2011.

Kommissionen arbejdede med ajourføringen af Rådets forordning nr. 428/2009⁴⁹ om en fællesskabsordning for kontrol med udførsel, overførsel, mæglervirksomhed og transit i forbindelse med produkter med dobbelt anvendelse, herunder undersøgelse af kontrol med overvågningsteknologi for at imødegå potentielle risici i forbindelse med ukontrolleret eksport af IKT-produkter, der kan anvendes til krænkelse af menneskerettighederne. Som led i revisionen blev der iværksat en forudgående konsekvensanalyse i 2015, der forventes et forslag til en revideret forordning i efteråret 2016.

Europa-Kommissionen er fast besluttet på at indarbejde menneskerettighederne i sine konsekvensanalyser, når det er relevant. Konsekvensanalyser foretages for lovgivningsmæssige og ikke-lovgivningsmæssige forslag, gennemførelsesforanstaltninger og handelspolitiske initiativer, der har betydelige økonomiske, sociale og miljømæssige konsekvenser. Et særligt vejledningsværktøj er udviklet for grundlæggende rettigheder og menneskerettigheder⁵⁰.

I forbindelse med handels- og investeringsaftaler er der systematisk medtaget en analyse af potentielle konsekvenser for menneskerettighederne i alle de konsekvensanalyser og bæredygtighedsvurderinger, der er gennemført siden 2012⁵¹ af den ansvarlige tjenestegren i Kommissionen. Bæredygtighedsvurderinger er mere detaljerede vurderinger, der foretages under forhandlingsprocessen i forbindelse med alle større handelsforhandlinger.

Med henblik på en grundigere vurdering af handels- og investeringsinitiativers virkninger på menneskerettighederne har de analyser, der udføres som led i konsekvensanalyser og bæredygtighedsvurderinger i forbindelse med nye handelspolitiske initiativer, siden 2015 fulgt de specifikke retningslinjer, som blev offentliggjort af Kommissionen samme år. Dette er tilfældet med bæredygtighedsvurderingen af investeringsbeskyttelsesaftalen mellem EU og Myanmar/Burma, der blev indledt i september 2015, og som vil blive afsluttet i første halvdel af 2016.

⁴⁹ Rådets forordning (EF) nr. 428/2009 af 5. maj 2009.

⁵⁰ Værktøj # 24 for bedre regulering.

⁵¹ Den anvendte metodologi bygger på de retningslinjer, som Kommissionens tjenestegrene har udarbejdet i 2011, om at tage højde for de grundlæggende rettigheder i konsekvensanalyser, SEK(2011) 567 endelig: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf.

På multilateralt plan støtter EU endelig traktaten om våbenhandel (ATT), der tager sigte på at fremme større ansvarlighed og gennemsigtighed inden for våbenhandel, og som trådte i kraft ved udgangen af 2014. Traktaten fastsætter bl.a., at risikoen for, at våben vil blive brugt til at begå eller lette begåelsen af alvorlige krænkelser af menneskerettighederne eller den humanitære folkeret, herunder kønsbaseret vold, skal vurderes, når der træffes beslutninger om våbeneksport. Denne risikovurdering kommer oven i forbuddet mod eksport af våben, hvis de kan bruges til folkedrab, forbrydelser mod menneskeheden, alvorlige krænkelser af Genèvekonventionen, angreb på civile eller andre krigsforbrydelser som defineret i de relevante internationale konventioner.

I denne sammenhæng fortsatte EU i 2015 med at fremme traktatens ratifikation i alle FN's medlemsstater. Ud over disse diplomatiske bestræbelser ydede det EU-finansierede program for støtte til gennemførelsen af våbenhandelstraktaten teknisk bistand til en række modtagerlande (indtil videre 11) med henblik på at styrke deres nationale systemer i overensstemmelse med kravene i traktaten.

Udviklingssamarbejde

EU er fast besluttet på at integrere menneskerettighederne i sit udviklingssamarbejde. Efter vedtagelsen i 2014 af arbejdsdokumentet fra Kommissionens tjenestegrene om "*en rettighedsbaseret tilgang, der omfatter alle menneskerettighederne, til EU's udviklingssamarbejde*"⁵² og Rådets efterfølgende konklusioner⁵³, som indeholdt en værktøjskasse for praktisk vejledning, er EU gradvis begyndt at integrere en sådan rettighedsbaseret tilgang i sine udviklingsprogrammer. Målet er ikke blot "ikke at volde nogen skade" ved at undgå, at udviklingsaktiviteter har utilsigtede negative virkninger på de endelige støttemodtagere, men også at "gøre størst mulig gavn" ved konkret og direkte at bidrage til at realisere deres menneskerettigheder, hvilket betragtes som både et middel og et mål for udviklingssamarbejdet. Kommissionen har integreret den rettighedsbaserede tilgang i nøgledokumenter, herunder eksempelvis oplysningsskemaer for identifikation af bistandsmetoder, projektovervågningssystemet, sættet af kriterier for projektevaluering og køreplaner for samarbejde med civilsamfundet. På lokalt plan har nogle EU-delegationer allerede integreret den rettighedsbaserede tilgang i deres programlægning.

EU-finansierede projekter bliver i stigende grad udformet efter den rettighedsbaserede tilgang I 2015 blev der endvidere udført forberedende arbejde til et støtteprogram, der skal være operationelt i begyndelsen af 2016, og som omhandler undervisning af EU-delegationerne og andet EU-personale i gennemførelsen af den rettighedsbaserede tilgang.

En første vurdering af værktøjskassens gennemførelse er planlagt.

⁵² SWD(2014) 152 final, Bruxelles, 30.4.2014.

⁵³ Rådets konklusioner om en rettighedsbaseret tilgang, der blev vedtaget i maj 2014:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142682.pdf.